

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>Szerkesztőség, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény küldendő: Nagy-Péterfia-utca 977.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr., $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árszámítás adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
---	--	--

Jézsuita fegyver hajdan és most.

II.

A protestantismus elleni irtó háborúban jogosult minden eszköz a jézsuitára nézve. Ha a cél meg van engedve, úgy szabadnak kell lennie az eszköznek is. E tekintetben senki sem jellemzi hívebben a jesuitismus lényegét, mint épen a kath. Scherr, ki a maga kulturtörténetében róla azt mondja: „Ravaszkodással s mégis ritka következetességgel viselte Jézus kompániája a soha nem szünő háborút a szabadság ellen. Minden e célra vonatkozott s annak szolgálatában állott. A jézsuita tudós, államférfi, harczos, művész, nevelő és kereskedő volt, de mindenkor jézsuita maradt. Ma a királyokkal szövetségben a nép ellen, s már holnap mozgásba hozza a mérgező orgyilkot a koronás fők ellen, ha a változott konstelláció mellett a rend érdekei így kívánták. Lábadást hirdetett a népnek, de egyidejűleg vérpadokat készít a rebellesek ellen. Fukar kezekkel halmozza össze a kincseket, hogy aztán máshelyütt pazarul szórhassa. Körülhajózta a tengert s keresztüljárta a pusztákat, hogy ezer meg ezer veszélyek között hirdesse Indiában, Chinában és Japánban a keresztyénséget s homlokát körülövezze a martyromság keresett díkoszorúja. Délamerikában szántott és kapált, s az őserdők helyein államot alkotott, míg Európában államokat ásott alá és döntött halomra. Mint fanatikus kereszthirdető, csapatokat vezényelt, s egyidejűleg megmérte azok mozgásait a mérnök szerszámaival. Elhallgatatta fejedelmi ura lelkiismeretét, ki saját leányán követett el vérfertőztetést, vagy szemet hunyt azon előkelő nő tette fölött, ki házasságtörésben élt s mostoha gyermekeit mérgezte meg. Mindenre volt vigasztaló szava és tanácsa, s mindenre voltak

útjai és módjai. Az egyik kezével kéjhölgyeket vezetett fejedelmi tanítványa ágyához, míg a másikkal irtóztató pokolképeket rajzolt annak elrémítésére. Egyforma ügyességgel tervezett államszervezeteket, csataképeket és börzespekulációkat. Úgyesnek bizonyult úgy a gyóntatószékben, iskolában és tanácsteremben, mint a szószéken és a disputáló katedrán. Egész éjszakákon át böngészte a poros aktákat, kellemes biztonsággal mozgott a paloták sima parkettjein és csendes megnyugvással lehelte be a lazarethák pestises levegőjét. A fejedelem aranyos kabinetjéből, kit az eretnokség kiirtására tüzelt, a szegénység piszkos kunyhóiba sietett, hogy ott egy bélpoklost gyógyítson. Nyugodt lelkiismerettel égette a boszorkányokat, s közvetlenül utána éiczelődik frivol udvari körökben. Zelóta, skeptikus, kerítő, hamisító, morálprédikátor, jóltevő, gyilkos, angyal vagy ördög vala egy személyben, a mint épen a viszonyok kívánták. Mindenütt otthon volt; nines hazája, családja vagy barátja, mert a rend mindene, a melyért csudálatraméltó önmegtagadással és lelki erővel élt és halt.“

E fegyverekkel törekedett a jesuitismus a maga céljainak elérésére. Mindent összezavarni, mindenképp felett uralkodni, a civilizációt aláásni s vegetációvá átváltoztatni, — ez volt mindenkoron a jézsuita feladata. Az ő eszméje nem az emberiség tökéletesedése, az eszmék diadala, hanem az, hogy a pápás theokratia megvalósuljon. Változhatnak bár az idők s a szokások: a jézsuita mindig ugyanaz marad.

A jézsuitáknak, s csak kizárólag nekik köszönhetjük a *felekezeti ellentétük újból való kiélesítését* századunk elején. Alig hogy 1814-ben a jézsuita rendet visszahelyezték, máris kezdetét vette a kath. reakció. Előkerültek a régi fegyverek, s a felekezeti vitatkozások és gyűlöl-

kódések napirenden voltak. Németországban a jezsuiták tevékenységét az 1838-ban alapított „Historisch-politische Blätter“-ek is támogatták, a melyek különben a történelem megjavításának, jobban mondva pápás meghamisításának a szolgálatában állottak. Hangulatot csináltak a jezsuitáknak, s az azok iránti félelmet kigunyolták. „Csak gyenge fejek — úgy olvassuk 1840-ből — félhetnek a jezsuitáktól s az azok elleni támadások birkaszerű stupiditásról tesznek bizonyosságot.“

Igy gondolkoztak e század elején a felvilágosodás behatása alatt, katolikusok és protestánsok egyaránt. A jezsuitáknak érdekében állott a fikció, hogy aztán a felvilágosodás napjának letűnésével annál biztosabban folytassák megkezdett műveket. — S maig is erősítik jezsuita részről e fikciót, s gyakran gúnyolódnak ők maguk „a pár jezsuitával“, a kiktől nincs mit félnünk. E „pár jezsuita“ azonban tényleg 12306 tagból áll, s ebből magára Németországra 1000 esik, — de megtörténhetik, hogy a jezsuita törvény jól praeparált eltörlésével több ezer is berendelhető a prot. Németországba.

Az ily módon egyengetett úton épült fel a XIX-ik század reájuk vonatkozó története, melynek itt csak rövid vonásait adhatjuk. — Megkezdődött a hadüzenet az egész modern kultúra és szellemvilág ellen a hirhedt Syllabusban, mely a jezsuiták műve, s egyidejűleg egész irodalom keletkezett a Syllabus megvédésére s az egyház-világ- és irodalomtörténet „korrekturájára“, főleg Németországban. — Itt mindenekelőtt a mi kalocsai és nagyszombati csodavirágjainkról nem is szólva, megemlítjük a német jezsuiták főorganumát, a „*Stimmen aus Maria Laach*“ cz. havi folyóiratot, a melyet más kath. lap nem igen mult felül, aztán a pápás „*Broschüren-Cyclus*“-t, a kath. Németország számára, mely népies szárnyával a nép meghódítását tűzte ki feladatául, s végül a műveltebb köröknek szóló „*Frankfurter Zeitgemässe Broschüren*“-t, a melyet főleg irodalomtörténeti dolgokban *Haffner*, a jelenlegi majnczi püspök vezetett. Hogy milyen szakszerűek ez irodalomtörténeti közlések, az *Haffner*nek Wiesbadenben 1884-ben „a német fölvilágosodásról“ szóló előadásai bizonyítják, a melyek mély betekintést engednek az ember épannyira hazafias, mint alapos irodalomtörténeti műveltségébe. Ott többi között következő tételekre akadunk:

„Maradt volna Európa az egyház iránti engedelmesség útján, úgy tovább volna ma a természettudományi kutatások terén, mint különben...“ „*A reformátorok tanai mélyen alatta*

állanak annak az észigazságnak, a melyre a kath. egyház építi föl a maga hittitkait. — *A reformáció* forrása a babonának s mint ilyen retrográd irány a civilizáció terén...“ „A kath. egyház védte meg a reformációval szemben a lelkiismeretet, az észet és a szabadságot...“ „A sokat csudált II. *Frigyes* Németország gonosz démona, ki a német birodalmat életerejében vágta meg...“ „*Lessingben* összpontosúl a hitelenség szelleme. Egy Lutherre *Lessing*nek kellett következnie. — *Lessing* az éhtyphus egy nemébe esett. Bölcs *Nátánja* egy egészen közönséges *sacher zsidó*...“ „*A tolerancia* eszméje üres frázis, a melyet a könnyelműség talált fel s a gyengeség fogadott el...“ „A kath. egyház szentségében a felvilágosodás csakis a komédia jellegével bírhat...“ „*Schiller* és *Goethe* fölül-emelkedtek a józan észszerűségen, de a felvilágosodás köre, a melyben mozogtak, megzavarja tekinteteket, s mint *Glaukos*, a tenger istene magukon hordják annak iszapját...“ „*Kant* csak végrehajtója *Luther* végrendeletének, ki az ész bestiáját nemcsak fojtogatta, hanem teljesen meg is fojtotta...“ „A kath. öntudat az egyedüli szellemi hatalom, mely minden viharok között ugyanaz marad, s minden mozgalmában újból megerősödik...“

Ilyen és ehhez hasonló módon és modorban küzd a jezsuita reakció a „modern hitelenség“ ellen a széptudományok terén!

Hogy a jezsuiták közvetlen előidézői a csalhatatlansági dogmának, köztudomású dolog, valamint az is ismeretes, hogy 20 évvel azelőtt Németországban is felismerték e dogma s a jezsuiták államveszélyes jellegét, a miért is onnan távozniok kellett. Kevésbé ismeretes az a tény, hogy a cenzurpárt Berlinben 1885-ben a kolóniák kerülő útjain szerette volna Németországba becsempészni a jezsuitákat, a mit azonban *Bismarck* szerencsésen megghusított. Nov. 28-iki örökké emlékezetes beszédében azt mondotta: „Az absolut királysággal mindig mennek a jezsuiták, de mennek az absolut parlamentarismussal, sőt az absolut demokráciával is. Mindig úgy fognak úszni, hogy a felszínen maradjanak, s a folyton növekvő vagyon mellett bizonyos hatalommal is rendelkezzenek. A jezsuitáknak finom sejtelmük van a jövő iránt, — ők igen finom megfigyelői a viszonyoknak. A jezsuita rend igen ügyes embereknek szövetkezése bizonyos világoralmi célokra, oly hatalom, melynek sok a pénze s még több a sikere. Az a veszély, mely Németország egységét és nemzeti fejlődését érhetné, nem a jezsuiták katholicizmusában, hanem azok nemzetközi szervezetében van, mely a

nemzeti kötelek elszakítását czélozza. Németországban nincs valami nagy feleslegünk a nemzeti érzésekben. S épen a hazafiatlanság az, a melyet a jézuitarend inkább mint bármely más terjeszt és ápol az ifjúság nevelésénél, a mennyiben az ifjúságot a nemzeti kötelek s a nemzeti érzület alól oldja fel. Ez épen oka annak, hogy a rend ellen vagyok."

Dr. Szlávik Mátyás,
eperjesi theol. tanár.

T A N Ü G Y.

Református tanári értekezet.

Sz.-Udvarhely, 1893. máj. 22.

Ez évi május 14-dike örömnapp volt a székelyudvarhelyi kollegiumra nézve, mert ekkor érkeztek meg egyházkerületünk hat kollegiumának tanárai, hogy megtartsák még a hatvanas évek elején rendszeresített *értekezet* című közgyűlésüket.

Csaknem mindannyian egyszerre érkeztek a délutáni vonaton, a hat kollegiumtól harminczöten, kiket intézetünk tanárai Sebesi Ákos főgondnokkal és a városunk kebelében vendéglátóul ajánlkozott szíves házi gazdákkal egyetemben örvendezve vártunk.

Minden vendéglátó sietett vendégét haza szállítani.

A helybeli *Jóteköny Nőegyesület* ugyan e napon rendezvén nyári tánczoszoruját, vendégeink szívesek voltak ott is megjelenni.

Bezárta e napot az ismerkedő, találkozó estély egyik szállodában.

Május 15, hétfő, a tanácskozás első napja.

Alkalmi imával nyitotta meg intézetünk vallás-tanára, Zayzon János.

Ezt követte Sebesi Ákos főgondnok és Gönczy Lajos igazgató üdvözlő beszéde.

A jegyzők kinevezése, a tagok szokásos számbavételére jött a különféle bizottságok u. m. *gyámintézet* *számadás vizsgáló*, *könyvtárt*, *természettani szertárt*, *természettajzi gyűjteményt*, *intézeti berendezést* megtekintő bizottságok kiküldése.

Nagy örömmel vette a közgyűlés, hogy megjelenésükkel megtisztelték báró Kemény Béla egyházmegyei fő-, Ugron János szintén egyházmegyei algondnok, Ugron Zoltán egyházmegyei képviselő, Menyhárt András esperes. Nem lehettek jelen: Gyárfás Domokos egyházmegyei főgondnok, iskolánknak ma is mondhatni tiszteletbeli főgondnoka, a ki mind e mai napig szívvel-lélekkel figyeli intézetünk dolgait és Gyárfás Endre kollegiumi algondnok; de jelen volt a naponkénti tanácskozások alatt dr. Mezei Ödön kollegiumi algondnok és egyszerűsmind intézeti orvos.

A leiratok között legelső a főtiszteletű püspök úré, melyben tudatja, hogy sokféle teendői miatt ez úttal nem vehet részt az értekezetben.

Sajnálattal vette tudomásul a testület elsőrendű elnökének távolmaradását.

És most következett a helybeli igazgató Gönczy Lajos alapszabályszerű előterjesztése *az intézet tízenhét éves életéről*, t. i. az 1876-ban itten tartott értekezleti gyűléstől máig.

Ez előterjesztés egy hatalmas tükördarab, melybe a ki belé néz, ha van szeme a látásra, lesz mit meglásson.

Megláthatja például, hogy szegényes intézetünk hogyan építette a közelebbi években újra az egész második emeletet, s hogyan alakította át az épület többi részeit m. e. 50,000, azaz ötvenezer forinttal; hogyan rendszeresített a régi öt mellé még három rendes tanári széket; hogyan alapította meg az intézet *Jóltevőinek Arczképcsarnokát*, még pedig legnagyobb részben a nagy hírű Barabás Miklós képiró ecsete által, a ki maga is, mint egyik jóltevőnk szerepel, ajándéku készítvén *Gál Mihály*, egyik alapítónk arczképét; hogyan rendezte újra könyvtárát m. e. 1000 frt költséggel és így tovább és így tovább . . .

S mind ezeket tette, teszi azon intézet, melynek épületét 1848-ban teljesen felülta volt a felbőszített *Landsturm*, természettani szertárt, természetrajzi gyűjteményét, ifjúsági könyvtárát ugyanakkor megsemmisítették, arany és ezüst éremtárát pedig kirabolták volt s később 1849-ben 30,000, azaz harmincezer pengő ezüst huszason volt kénytelen kiváltani hadi fogságból Magyarorszi Sz. József és Szabó György tanárait, természetesen a hazafiság bűne miatt.

És ez intézetből terveznek némely messzilátó bölcsék kaszárnyát, leányiskolát, vagy tán éppen nemzetközi betegápolót!

Egyébiránt kéretlen tervezetőink ezen eljárása tán egészen rendén is van, mert az ujabbkori hivatalos Magyarország e háromszázados intézet létezését még eddig nem igen vette észre máskülönben, hanem csak ha terhére valamit rendelkezni kellett, vagy élete folyásában valamit gáncsolni lehetett.

Az igazgatói előterjesztést követte egy *alapszabálytervezet* bemutatása Bod Károly helybeli tanár, mint előadó által.

T. i. mostani értekezleti alapszabályaink ezelőtt harmincz évvel születvén, az idő megmutatta, hogy javításra várnak. Legfőbb baj az, hogy mostani szervezünkben nincs testületünknek *állandó választmánya*, czéltudatosan gondolkozni kötelezett feje, mert gyűléseink évenként intézeti sorrendben következvén, minden évben a szeres kollegium tanári kara köteles fejét a függő gondokon törni s megeshetik, mert már is megessett, hogy valamelyik intézet a nem-gyűlésezés elvét tartja czélszerűnek.

E bajt még a mult évben Marosvásárhelyen tartott gyűlés fölismerte s az alapszabályok újra dolgozásával az idénre sorban állott udvarhelyi kollegium tanári karát bízta meg.

Az eképpen született alapszabálytervezetet terjesztette elő Bod Károly tanártársunk, mint előadó.

Tanácskozás rendén kiderült, hogy legczélszerűbb a szóban forgó alapszabálytervezetet mindenik kollegiumnak megküldeni tanulmányozás végett, hogy az alakulóban levő *Magyar protestáns tanáregyesület* létrejötte után annál helyesebben lehessen intézkednünk.

E tárggyal kapcsolatban és egyházkerületi igazgató tanácsunk leirata alapján megállapodás történt az iránt is, hogy mindenik kollegium igyekezzék a *Magyar protestáns tanári egyesületnek* Debreczenbe hirdetett alakuló gyűlésén magát legalább is két küldött által képviseltetni.

Most következett Lázár István enyedi tanár felolvasása: *„Az iskolai nevelés egészségügyi feladatai és eszközei”* címmel.

Az idő nagyon előrehaladván, a felolvasást részben másnapra kellett halasztani, mert a fehér asztal rendezői már is nyugtalankodtak.

A közebed helyisége volt a collegium kerti nyári tornacsarnok.

Mindezek ékesen és szép rendben történtek. Önként értendő, hogy felséges uralkodónk és kormányán kezdve, egyházkerületünk fő-fő embereiért, aztán saját magunkért is volt sok szép szavunk. Száznál többen ültünk az asztalnál.

Május 16, második nap.

Jegyzőkönyv hitelesítés után jött a már tegnap megkezdett *egészségügyi értekezés*.

E nagybecsű értekezéssel kapcsolatban kimondotta testületünk, hogy a kiadásra váró *Évkönyvbe* egész terjedelmében fölveendő. Továbbá kívánatos, hogy az abban foglalt irányeszméket intézeteink előjárásai keblől céljaikhoz képest fölhasználják, legelső sorban pedig, a hol még nem volna, a tanuló ifjuság számára játszótér szerzendő.

Ezután jött Szathmáry Ákos kolozsvári tanár érkezése „*A physika és mathesis gymnásiumi tanításáról*.” Szintén becses értekezés, mely az egységesített, nyolcz osztályu gymnásium nyomorék mivoltát eléggé feltűnteti.

A baj orvoslását egyházkerületünk igazgató tanácsához intézendő felirattal fogjuk keresni.

Bezárta a délelőtti tanácskozást dr. Farnos Dezső sepsiszentgyörgyi tanár előterjesztése az „*Iskolai kirándulások rendszerezése*” tárgyában.

A javaslat-pontokat mindenik collegium meg fogja kapni alkalmi felhasználás céljából.

Ülés után Sebesi Ákos és dr. Mezei Ödön uraknál tett a testület tisztelgő látogatást.

Ezt követte a második közebed, de a melyen már csak a tanárok voltak kurátoraikkal s néhány általok meghívott vendéggel, mint a kik rendeztették az ebédet is. A lelkes pohárköszöntők itt sem maradtak el.

Ebéd után a helybeli róm. kath. gymnasium és állami főreáliskola voltak meglátogatásunk tárgyai.

Ennek végeztével volt még egy rövid ülés délután, melyen Bod Károly helybeli tanár, mint előadó terjesztette elő: „*Az önképző körök együtettü szervezéséről*” bizottságilag készített munkálatot.

A közgyűlés az e célra összeállított alapelveket magáévá tevén: mindenik intézetünk meg fogja kapni felhasználás végett.

Május 17, harmadik nap.

E napot legnagyobb részben az első ülésből kiküldött bizottságok jelentései s azokkal kapcsolatos nézetnyilvánítások foglalták le.

Érdekes ugyan is, hogy hivatali elődeink ezelőtt már harmincz évvel belátták annak szükségét, hogy mindenik collegiumunk állapotát, tanári testületünk szakbizottságai a helyszínen színről-szinre vizsgálják meg.

Ilyen bizottságok tették meg ma is jelentéseiket. Mindenik bizottság elismeri intézetünknek a tizenhét év alatt történt haladását; megjelöli a még hiányzó dolgokat; javaslatba hozza a jobbítványokat, az elnöklő igazgató pedig kijelentvén, hogy mind ezek eligazítása az iskolai előjáróság aggodalmas gondoskodásának tárgyait képezik: a közgyűlés ezen megnyugodott.

Kiválóan nevezetes az egyházkerületünkben fennálló hét collegium tanárainak ez előtt m. e. harmincz évvel létesített özvegy-árvai gyámintézetéről szóló bizottsági jelentés.

Ennek tartalma szerint 1892. decz. végén a gyámintézet cselekvő állása 42.444 frt 88 kr.; a miben évi gyarapodás a mult évről 1532 forint 55 kr. pedig 1892-ben az alap segélyezett tizenhét tanári özvegyet, vagy tanári árva családot, tévén az egy évi segélyösszeg 4297 frt 50 krt. Gyűjtötték s maig is gyűjtik e gyámintézeti alapot maguk a tanárok évi fizetésök három százalékából s a tanulóknak eddig 20 krt tett, ma már egyházkerületileg 60 krra emelt évi járulékából.

Természetes, hogy ezen bizottság jelentésével kapcsolatban szóba kellett jönni az ország kormánya által ez idő szerint tervezett felekezeti és községi tanárookra vonatkozó *nyugdíjintézetnek* is.

Volt olyan vélemény, hogy tán magunk erején is megélhetnénk, de a közvélemény még is az, hogy a *feltételek türethetősége* esetében be kell lépni intézeteinknek az állami nyugdíjintézetbe.

A magunkét azonban nem hagyjuk, mert hiszen nem is hagyhatjuk, lévén ez úttal is tizenhét segélyezett tanári özvegy és tanári árva család. A kolozsvári tanári kar, mint ez idő szerint kezelő testület, meg van bizva, hogy az idők jeleit megfigyelve, résen álljon a teendőkkel.

A tanácskozás utolsó tárgyát képezte két egészséges indítvány Váró Ferencz n.-enyedi igazgató-tanártól, a mint következik:

a) Mondja ki az értekezlet, hogy a collegiumaink viszonyainak megvizsgálására kiküldendő bizottságoknak mindig rendelkezésükre kívánja bocsátatni az állami főfelügyeletet gyakorló miniszteri megbizottaknak az illető tárgyakra és ügyekre vonatkozó azon reflexióit, melyek az úgynevezett „*bizalmas értekezletek*” jegyzőkönyveiben vannak a letelt értekezleti cikklusról foglalta: hogy így az illető bizottságok ezen konkrét reflexiókra való különös tekintettel tehessék meg s terjesszék be tárgyalás alá collegiumaink leginkább fenforgó, legsürgősebb érdekei szempontjából kiegészítő, esetleg ellensúlyozó, szakszerűen segítő észrevételeiket.

b) Mondja ki az értekezlet, hogy gyűlésezése napjain a collegiumnál a lejárt értekezleti ciklus alatt tartott érettségi vizsgálatok jegyzőkönyvei, valamint az érettségi írásbeli dolgozatok is tétessenek ki közszemlére, a gymnasiumi tanfolyamban elért eredmények tapasztalati szembesítése, ez úton collegiumaink érettségi vizsgálati színvonalának gyakorlati egyenlősítése céljából, mindenesetre kölcsönös okulás s szakemberek konkrét irányú eszmecseréje alapjául.

Mindkét indítványt közörömmel, egyező akarattal fogadta a közgyűlés.

Ezek után Szabó Sámuel kolozsvári tanár, mint a ki jelen volt tanári értekezletünk s gyámintézetünk bölcsőjénél is, megköszömvén intézetünk vendéglátó sziveségét; Simon Ferencz szászvárosi igazgató pedig előjárósága nevében a jövő évre meghíván értekezletünket Szászvárosra: Gönczi Lajos igazgató-elnök bezárta a tanácskozást.

Délután három órakor pedig vendéglátó szives házi gazdáink a vasúti állomáson vettek búcsút vendégeiktől.

Szakács Mózes.

KÖZÉLETÜNK.

Törvényjavaslat a vallás szabad gyakorlatáról.

Megemlékeztünk már Lapunkban azon, hazai egyházaink történetében korszakalkotó nagy tényről, hogy gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter mult május hó 17-én benyújtotta a képviselőházhoz a *vallás szabad gyakorlatáról* szóló törvényjavaslatát. Most e törvényjavaslatot egész terjedelmében közzéteszszük, jövő heti számunkban részletes indokolását fogjuk hozni. A javaslat így hangzik:

Törvényjavaslat a vallás szabad gyakorlatáról.

I. FEJEZET.

Általános határozatok.

1. §. Mindenki szabadon vallhat és követhet bármely hitet vagy vallást és azt az ország törvényeinek, valamint a közerkölcsiség kívánalmainak korlátai között külsőképen is kifejezheti és gyakorolhatja.

Ennélfogva senkit sem szabad törvényekbe vagy a közerkölcsiségbe nem ütköző akármely vallási szertartás gyakorlásában akadályozni, avagy hitével nem egyező vallási cselekmény teljesítésére kötelezni.

2. §. A polgári és politikai jogok gyakorlására való képesség a hitvallástól teljesen független.

3. §. Vallási hite vagy egyházi szabályai, senkit sem menthetnek fel törvényen alapuló bármely kötelesség teljesítésétől.

4. §. Egyházi fenyték nem alkalmazható senki ellen azon okból, mivel az illető törvényben rendelt valamely polgári kötelességét teljesítette, vagy törvényben tiltott valamely cselekvést nem vitt véghez, vagy pedig, mivel törvény által engedett polgári jogait szabadon gyakorolta.

5. §. Valamely vallásfelekezetből kilépni vagy valamely vallásfelekezetbe belépni mindenkinek szabad a törvényekben megállapított feltételek alatt.

6. §. A latin- és görög-szertartású katolikus, az evang. református, az ág. hitv. evangélikus, a görög keleti szerb és görög-keleti román, valamint az unitárius egyházakra és híveikre, nemkülönben az izraelitákra vonatkozó jogszabályok, a mennyiben a jelen törvény rendelkezéseivel nem ellenkeznek, változatlanul fenntartanak.

II. FEJEZET.

A törvényesen elismert vallásfelekezetekről.

7. §. Törvényesen elismert vallásfelekezetté való alakulás a következő feltételek alatt történhetik:

1. Tartoznak az állampolgárok, a kik törvényesen elismert vallásfelekezetté alakulni kívánnak, a hitéletre vonatkozó összes rendelkezéseket magában foglaló szervezési szabályzatot készíteni, melyben különösen a hitelvi, vagy erkölcsi tanukra, az isteni tiszteletekre, valamint a tisztségviselők és más alkalmazottak felett gyakorlandó fegyelmi szabályokra vonatkozó rendelkezéseknek is benn kell foglaltatniok.

2. Tartoznak legalább egy egyházközség felállítását és fenntartását biztosítani.

3. Tartoznak az 1. pontban említett szabályzatot a kormánynak jóváhagyás végett bemutatni.

A jóváhagyás megtagadandó, ha a kifejtett hitelvek vagy tanok, isteni tiszteletek, vagy a tervezett szervezet a fennálló törvényekkel vagy a közerkölcsiséggel ellentétben állának, vagy ha a törvényesen elismert gyanánt megalakulni kívánó vallásfelekezet elnevezése a törvényesen bevett, vagy a már korábban törvényesen elismert gyanánt megalakult vallásfelekezeteket sértené.

8. §. A törvényesen elismertnek nyilvánított vallásfelekezetek szabadon gyakorolhatják a nyilvános, közös istentisztelet jogát, maguk intézhetnek minden vallási és egyházi ügyeikben és jóváhagyott fegyelmi szabályaik alapján arra jogosított hatóságaik által gyakorolhatják saját híveik fölött az egyházi fegyelmet.

Testi büntetésnek, vagyoni bírságolásnak és eljárásnak azonban egyházfegyelmi büntetésül alkalmazása tilos.

Végül a törvényesen elismertnek nyilvánított vallásfelekezetek önmaguk kezelhetik egyházi, nevelési vagy jótékonyossági célokra szolgáló alapítványait.

Ezen vallásfelekezetek, mint jogi személyek, egyházi szükségleteik fedezésére vagyont is gyűjthetnek s e célból igénybe vehetik híveik anyagi hozzájárulását.

Azonban:

a) ingatlan vagyon szerzése csak imaházak, paplakok, iskolák és egyházi vagy iskolai alkalmazottak részére szolgáló lakházak építéséhez szükséges telkekre s temetőkre szorítkozhatik;

b) egyházi adó s egyéb szolgáltatások csak a jóváhagyott szervezeti szabályzat vagy az egyházközségi szabályokban meghatározott alapon és módon vehetők ki.

Ezen szolgáltatások közigazgatási úton való behajtásának azonban nincs helye.

9. §. A törvényesen elismertnek nyilvánított vallásfelekezetek, iskolák, valamint kisdédóvodák és gyermekmenedékházak felállítására, fenntartására és vezetésére nézve azokat a jogokat gyakorolják és azoknak a rendelkezéseknek vannak alávetve, a melyeket iskolaügyi törvényeink az iskolákat (kisdédóvodákat stb.) fenntartó társulatokra vonatkozólag tartalmaznak.

10. §. Az egyházközség megalakítása a törvényhatóság első tisztségviselőjének bejelentendő.

Ez alkalommal az egyházközség helyi szabályai is bemutatandók, melyeknek az egyházközségi területkör helyi határait okvetlenül megjelölniök és egyházközségi előljárást szervezniök kell.

11. §. A szabályszerűleg megalakult egyházközségek tagja mindaz, ki az illető vallásfelekezethez tartozik s az illető egyházközség területén lakik.

Az egyházközségi előljárást a tagok nyilvántartásáról gondoskodni kötelek.

12. §. Lelkész és egyházközségi előljáró a felekezetnek csak oly tagja lehet, a ki magyar állampolgár s polgári és politikai jogai teljes birtokában van, kinek erkölcsi és állampolgári magatartása kifogás alá nem esik és a ki képesítését Magyarországon nyerte.

13. §. A lelkészek és egyházközségi előljárók alkalmazására jogosultak kötelessége a lelkészül és egyházközségi előljáróul készmelt egyént az illető törvényhatóság első tisztségviselőjének bejelenteni.

Ezen hatóság a 12. §. rendelkezéseinek alapuló netáni ellenvetéseit indokoltan közli a lelkész vagy előljáró alkalmazására jogosulttal.

A hatósági ellenvetések ellen a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felebbezésnek van helye.

Ha a felebbezésnek hely nem adatik, az illető egyén nem alkalmazható.

14. §. Ha valamely lelkész vagy egyházközségi előjáró a magyar állampolgárságot elveszti, vagy állam elleni büncselekményt követett el, vagy oly büntetendő cselekményben találtatott vétkesnek, a mely nyereségvágyból származik, a közerkölcsiségbe ütközik, vagy közbotrányt okozott: a kormány rendeletére hivatalától eltávolítandó.

Ha valamely lelkész vagy egyházközségi előjáró oly állam-ellenes magatartást tanusít, a mely hivatalában való további megmaradását az állam érdekeire nézve veszélyesnek tünteti fel, a kormány annak hivatalától való eltávolítását követelheti.

Ha az eltávolítás az arra hivatottak által, kellő időben nem foganatosítottatik: a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illető egyházközséget feloszlattnak nyilváníthatja.

15. §. Ha az egyház több oly egyházközségből áll, melyek egységes egyház-szervezetben egyesülnek, köteles a vallásfelekezet valamely felsőbb előjáróságot szervezni, mely az egyházat a polgári hatósággal szemben képviseli.

Az ily előjáróság, illetőleg képviselői tagjai, személyváltozás esetén is, mindig bejelentendő megerősítés végett a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, ki a megerősítést a 12. §-ban felsorolt kellékek hiánya alapján megtagadhatja.

16. §. A vallásfelekezet egyházi feje, vagy védura oly egyén, vagy hatóság, mely a magyar állam kötelekein kívül álló, nem lehet és a vallásfelekezet semminemű egyházi függésben külföldi egyéntől, vagy hatóságtól nem állhat.

17. §. Minden változtatás, mely a vallásfelekezet jóváhagyott szervezeti szabványaiban később eszközöltetik, a vallás- és közoktatásügyi miniszternek esetről-esetre bejelentendő.

Ha ezen változtatás a 7. §-ban kiszabott feltételeknek meg nem felel, a 4. §. rendelkezéseivel ellenkezik, vagy ha az egyházi határozatokban, ima- vagy tanfolyamokban oly rendelkezés, határozat vagy tanfoglaltatnék, mely a vallásfelekezet tagjainak állampolgári kötelességeik teljesítését tiltaná, vagy a törvényekben tiltott cselekményeket rendelne: a törvényesen elismert vallásfelekezetté nyilvánítás a kormány által haladék nélkül visszavonandó.

18. §. Egyházi közgyűlések csak nyilvánosak lehetnek.

Egyházi közgyűlésekben csak a felekezet egyházi, vagyoni, nevelési, jótékonyági s általában a vallásos és erkölcsi élet körébe tartozó ügyei tárgyalhatók.

A vallásfelekezetek kötelesek közgyűléseiken hozott határozataikat jegyzőkönyvbe iktatni s e jegyzőkönyveket a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, vagy az általa kijelölt polgári hatóságnak esetről-esetre bemutatni.

19. §. Az illető minisztereknek joga van a vallásfelekezetek vagyonára, a náluk létező alapítványokra és vagyonkezelésekre a főfelügyeletet gyakorolni, azaz örködni a fölött, hogy az ily vagyon s alapítványok el ne idegeníttessenek, ne csorbítottassanak, vagy a kezelés rosszassága miatt veszendőbe ne menjenek és hogy valósággal egyházi s a törvényben megengedett nevelési vagy jótékonyági célokra fordítottassanak, valamint hogy az alapítványok az alapítók akarata értelmében használ-tassanak fel.

A kormány joga örködni a fölött is, hogy az egyházi önkormányzat gyakorlásánál a törvény rendelkezései megtartassanak és hogy a jóváhagyott szervezetben vagy egyházközségi szabályzatban megállapított hatáskör át ne hágassék.

20. §. Az 1868. LIII. törvényzcikk 1—8, valamint 12—22. §§-aiban foglalt rendelkezések hatálya a törvényesen elismertnek nyilvánított vallásfelekezetekre is kiterjesztetik, oly módosítással, hogy az idézett törvényzcikk 3. §-ában említett bejelentések az illető egyházközség lelkésze vagy előjárója előtt eszközözendők, továbbá, hogy a 21. §-ban említett intézkedésekben levő egyének lelki szükségleteinek kielégítéséről ezen felekezetek magok gondoskodhatnak, a 22. §. intézkedései pedig csak a községi temetőkre szoríttatnak.

A törvényesen elismertnek nyilvánított vallásfelekezetek által külön, saját céljaikra berendezett temetők felett azok szabadon rendelkeznek.

21. §. Ezen vallásfelekezetek tagjainak polgári uton kezelendő összes anyakönyvi ügyei iránt addig is, míg az állami anyakönyvek vezetéséről szóló törvény az egész országban életbe léptetetik, a miniszterium rendeleti úton intézkedik.

III. FEJEZET.

A bevett és törvényesen elismert vallásfelekezeteken kívül állókról.

22. §. Azokra, kik az eddig törvényesen bevett, vagy a jelen törvény alapján ezentul törvényesen elismertnek nyilvánítandó vallásfelekezetek valamelyikéből kilépni óhajtanak, a nélkül, hogy más ily felekezethez csatlakozni kívánának, szintén az 1868 : LIII. törvényzcikk 1—5. és 7. §§-ai nyerne alkalmazást, oly módosítással, hogy az áttérés helyett itt kilépés értendő; továbbá, hogy az idézett törvényzcikk 4. és 5. §§-aiban említett bizonyítványok az illetékes elsőfoku közigazgatási hatóságnál mutatandók, mely egyház illetékes lelkészét vagy előjáróságát, melyből az illető kilépett, értesíti.

Ezzel a kilépés befejeztetik; ha azonban a kilépés valamely, eddig törvényesen bevett vallásfelekezetből történt, akkor köteles az illető a kilépés idejéig esedékesekké vált egyházi tartozásait előbbi egyházának megfizetni.

Azoknak is, kik a törvényesen bevett vagy elismert vallásfelekezetekből kilépnek, a nélkül, hogy más ily felekezethez csatlakoznának, meg van engedve a közös isteni tisztelet tartása, a mennyiben az sem a fennálló törvényekbe, sem a közerkölcsiségbe nem ütközik.

Az 1868 : LIII. törvényzcikk 8. §-ának azon intézkedése, mely szerint az elhagyott egyház elvei az abból kilépettre nézve semmiben sem kötelezők, úgy szintén az idézett törvényzcikk 12—18. §-ai ezekre is alkalmazást nyerne, oly megjegyzéssel, hogy a 14. §-ban említett áttérés alatt itt is kilépés értendő, továbbá, hogy a 18. §. szabályának kiterjesztése csupán annak első mondatára szoríttatik.

Anyakönyvi szempontokból pedig ezek is a jelen törvény 21. §-ának rendelkezései alá esnek.

23. §. A hazában utazó, vagy tartózkodó idegenek tarthatnak saját hitelveik szerint rendes, nyilvános istentiszteletet, a mennyiben az a fennálló törvényekbe és a közerkölcsiségbe nem ütközik s az illető rendőri hatóságnak eleve bejelentik.

Ha állandó természetű lelkeszi állást is tartanának fenn, az alkalmazott egyén a törvényhatóság első tisztviselőjének bejelentendő.

24. §. A jelen törvény végrehajtásával a miniszterium bizatik meg.

Gróf Csáky Albin s. k.

vallás- és közoktatásügyi miniszter.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

„Az egységes középiskola és nemzeti kulturánk.“
Irta dr. Kemény Xavér Ferencz. Budapest. Hornyánszky
Viktor. 1—120 l.

V.

Az ötödik cikk a *holt nyelvekről* értekezik. Középiskolai reformunk megoldásánál nemzeti nyelvünké mellett a legfontosabb az a kérdés lesz: minő szerepet juttassunk a klassz. nyelveknek? Korunk követeli, hogy a reformot ne a reáltárgyak rovására alkossuk meg, s hogy a modern és klasszikus nyelveknek teljes egyenjogúságot adjunk. Magyar társadalmi és tudományos műveltségünk szempontjából pedig arra kell törekednünk, hogy a humán és történelmi műveltséget az eddiginél általánosabbá, mélyebbé tegyük. A februári értekezet azt a meggyőződését nyilvánította, hogy az új középiskolán a latint mindenkire kötelezővé kell tenni. De ez a kívánság nemcsak a tanári, hanem a szélesebb körben is terjedez. *Lipthay S.* műegyetemi tanár, a mérnök és építészeti egyesület elnöke mondja, hogy a nevezett egyesület tagjainak gyakorta hallotta sajnálkozását, mert a latin nyelvet nem ismerik; szerzőnk pedig a vasuti hivatalnokokra hivatkozik, a kik hivatalos pályájukon többször fájdalmasan érezték a latin nyelvben való járatlanságuknak kárát.

Szerzőnk ezekben foglalta össze vezéreszméit, a melyeknek fonálán óhajtja fejtegetni a holt nyelvekre vonatkozó nézeteit. Elsőben is azt vizsgálja, hogy a latin nyelv ismeretének ez a kívánsága a magasabb műveltség megszerzésének vágyából, igazi gyakorlati szükségességből, vagy csak azon divatos hiúságból fakad-e, a mely a reális ismereteknek nem elég mély voltából és a reális életfeladatoknak kicsinyléséből ered? Szerzőnk úgy nézi, hogy egyes kivételeket leszámítva, nem a magasabb műveltség szükségének érzete hajtja az embereket, hanem a különben tiszteletre méltó utilitárius szempont, sőt talán inkább az, hogy sokan társadalmi állásukat, tudományos tekintélyüket akarják a latin nyelv ismerete által emelni a nagy közönség szemében.

Dr. Kemény a latin nyelv tanításának általánosan kötelező voltát a következőkkel okolja meg:

1-ső az utilitarius szempont, mert a latin tudása megkönnyíti a román nyelvek elsajátítását, eszközli a műszavak megértését;

2-ik szempont, hogy a latin és görög nyelvben nagyobb a formális képző és a stilisztikai érzéket fejlesztő erő, mint a modern nyelvekben;

3-ik, hogy a latin nyelv kétségbe vonhatatlan segítséget nyújt azoknak, a kik bármely szakban a tudomány történetének ismerete által tudományos ismereteiknek mélyítését óhajtják.

Míndezek mellett kevés a reménye. Nálunk a humán műveltség általánosításának szükséges voltát igen kevesen hangoztatják; lehet, hogy akár a klassz. nyelvek formális képző erejére, akár a klassz. világ eszméinek s ideáljainak nevelő hatására való hivatkozás triviálisnak látszik: sebjaj; mert az utilitarius szempontokat is tudjuk ideális czélok szolgálatába szegődtetni. Sajnálatosabb az, hogy a klassz. tanulmányokon alapuló történelmi műveltségünknek a görög nyelv és irodalom behatóbb ismerete által való mélyítését még a februári értekezet sem tartotta kívánatosnak, szükségesnek.

Kifejti szerzőnk, hogy a görög nyelvet az általános művelődés szempontjából a jogász, orvos épügy nélkülözheti, mint a mérnök és építész. Azért, ha a mai művelődésünk alapjait képző kultúráról van szó, ma is, mint régenten, beérhetjük a latin nyelvvel. Önmagáról vallja szerzőnk, hogy a mit a görög és római világról tudunk: az az ideális lelkesedés, melylyel ifju korunkban a szabadságért és hazáért az ókor alakjaiban megtestesülő férfias erényekért felbuzdultunk, a mely egy-némelyikünkben talán ma is él: azt nem a nagy kinnal olvasott eredetiből, hanem selejtes és csak ritkán jó fordításokból merítettük. Valóban a két klassz. nyelv kötelező tanítása által eddig elért eredmény a ráfordított idővel és erővel oly aránytalanul csekély, hogy a munkasikert, kivált a görögben, csak igen csekély törtészmokban lehetne kifejezni.

Három éve a latint választottuk, mint oly nyelvet, a melynek révén ifju nemzedékünket a klassz. világ ismeretébe bevezetjük; melynek segítségével óhajtjuk megadni ifjaink gondolkodásának a formális képzést. Ha a kútforrás eredetiségét, az irodalmi műrekek becsét veszszük: hátározottan a görög mellett kellene nyilatkozunk. De ha az európai művelődést és a magyar nemzeti szempontot nézzük: a latin mellé szavazhatunk. Nem tagadhatjuk, hogy csak utilitarius szempontok szorították ki a görögöt és tartották meg a latint. Jól van. De mivel a klassz. ókor ismerete az általános műveltség szempontjából is hiányos maradna, ha csak a római nép életével és szellemi termékeivel ismerkednénk meg: mert másképp nem lehet, mulhatatlan szükség behatóbban megismerkednünk a görögség tudományával és művészetével, történetével és kulturmissiójával lehetőleg jó fordításokból. Mert ilyenekkel még alig rendelkezünk: bölcsen teszi az Akadémia, hogy e hiányt lehető rövid időn pótolni törekszik.

Ha a görög nép szellemi kincseit nem egy pár író néhány fejezetéből, hanem a görög írók java részének műveit nemzeti nyelvünkön ismertetjük meg: az eddiginél aránytalanul szélesebb körben ismerjük meg az óvilág kulturáját. Tele szíva magunkat e művekből áradó isteni ihlettel, eltelve azon egyszerű, tiszta és fontos gondolatokkal és képekkel, melyek e művekben örökéletet nyertek: vágy kél bennünk megismernünk ama boldog nép nyelvét, mely legszebben oldotta meg az emberi lét problémáját, mely az élet álmát a legszebben álmodta végig. Kellemesen lep meg szerzőnknek általában is a klasszikai, de különösen a görög irodalom iránt való lelkesedése, és ez annál feltűnőbb a főváros egyik reálistudományi tanáránál.

Hogy valamely klasszikus író kitűnő művének szerencsés átültetése minő hatással lehet az élő nemzet nyelvére és szellemére, szerzőnk Plutarchus művének Amyot Jakab 1559-ben eszközölte fordítására hivatkozik, melyről Montaigne azt mondja: „C'est notre breviaire“. Hivatkozik Shakespeare-re, a ki Amyot művét North Tamás angol fordítása után ismerte s a kire Plutarch egyszerű, világos és emelkedett felfogása az emberi dolgokról minő tiszteletet parancsoló hatással volt anának a nagy tragikusnak egész lelkére, a kiről joggai mondják, hogy isten után a legtöbbet teremtett és a ki Plutarch történelmi szövegét több helyen csak leírja. És e mű, a mely az ujkor annyi hatalmas szellemére is oly hatást tett, nálunk ha nem is teljesen ismeretlen, de hatás nélkül maradt!

Az általános műveltség szempontjából tehát beérhetjük a latin nyelvvel és a görög művek jó magyar fordításával. De behatóbb tanulmányokat kell követel-

nünk a philologia és történelem tanáraitól. Klassz. műveltség csak a görög kultúra emlőiből táplálkozhatik. A rómaiaknak volt önálló jogi életök, de költészetben, művészetben a görögök voltak mestereik; ezeknek remekei lelkesítették és serkentették utánsásra. A római tudományos és szépirodalom virágzása azon korba esik, midőn náluk a szabadság lehanyaglott, az ősi erkölcsök megromlottak. Az Aeneis, a római szellem legpompásabb virága a levélhullás szomorú korszakának kezdetét jelöli. A görög kultúra csupa pezsdülő élet és egészség, csupa nyíló virág. E nép történetének már primitív korában megteremtí Iliaszát. A történet tanúsága szerint csak ily nép képes virágzó kulturát teremteni. Valóban a szellemi élet terén oly harmonikusan fejlődő görög népnél már Perikles idejében oly szellemi életet találunk, a melyhez csak időszámításunk XV. századának végét és a XVI. század elejét kellene hasonlítani.

Nyelvészek szerint a görög a tökéletes nyelv típusa. E nyelvet formai plaszticitása, bámulatos gazdagsága és hajlékonysága, a syntaxis utólrhetetlen finomsága minden holt és élő nyelv fölé emeli. Ha irodalmának remekei a legtehetségesebb nép szellemi életének nyilvánulásai: igazat kell adnunk a német tanfériak azon nézetének, a mely szerint a szorosabb klassz. műveltséget csak a görög nyelv és irodalom által tartják lehetők. Ezért egészen következetesek, ha az egységes középiskolában a görögre nagyobb súlyt kívánnak helyezni, mint a latinra és valószínű, hogy ha Németországban valaha a klassz. nyelvek tekintélye megingana, a görög a latint tul fogja élni. De azért nem állítja szerzőnk, hogy a két nyelv közötti választásnál a németeket kellett volna követnünk. Nem követik őket — könnyen érthető — a francziák, az olaszok sem. De viszont állítja, hogy midőn a görögöt fakultatívá tettük: tekintélyét megingattuk, jelentőségét csökkentettük. Pedig Frary szerint: „Megtartani egy tantárgyat s jelentőségét kevesbíteni: nem javítása a tantervnek, hanem szervezése a hanyatlásnak.“ A mit tehát három éve rontottunk, illetőleg mulasztottunk, most az általános reform alkalmából kellene helyre hoznunk. Az nem javítás, hogy a theologiai, philologiai, philosophiai és történelmi tanári pályára készülőkre nézve még kötelező a görög nyelv. Mert a februári értekezet szerint a görög nyelv csak az V-ik osztálytól kezdve taníttatnék és mert miatta a reáltárgyak tanítását sem lehetne megszorítani: ez a négy év a jelenlegi óraszámmal sehogy sem lenne elég arra, hogy az ifjak a négy év végével a görög klasszikusokat könnyűséggel olvashassák.

Szerzőnk most egy nagy ellenvetésre tér át. Vannak — úgymond — bőven olyanok is, a kik a görögöt egészen az egyetemnek tartanak fenn. A philologok és philosophok stb. kedvéért kár volna a tisztán egységes középiskola eszméjét feláldozva, részökre akár egy külön középiskolát felállítani, akár a ketté ágazás által azon előnyt feladni, hogy az egységes középiskola kevesebbe fog kerülni. Hiszen csaknem negyven évig volt kötelező középiskoláinkban a görög nyelv és ez idő alatt történelmi kutatásunk s történetirodalmunk hatalmasan föllendült s még sincs egy számbavehető történelmi munkánk sem, a mely a görög kultúra keletkezésének, virágzásának és hanyatlásának történetét eredeti kutforások alapján tárgyalná. Történetíróink, ha őszinték akarnak lenni, el fogják ismerni, hogy a mit a stylus, a történelmi kutatás és tárgyalás módszerére nézve az eredeti görög remekekből merítették, édes-kevés ahhoz képest, a mit fordításokból, vagy a jelenkor idegen nyelvű nagy történetíróitól tanultak. Szerzőnk ez igaz-

ságot föltétlenül elismeri, valamint azt is, hogy tudományos törekvéseinkben vajmi ritkán járunk a magunk lábán s keressük fel az ősforrásokat. De kérdi: hát ama nagy történetírók — Mommsen, Ranke, Macaulay — is nem az óklasszikusoknak köszönnek-e szintén igen sokat? s miért ne kecsegtethetnők mi is magunkat azzal, hogy majdan merítünk ama források üdítő vizéből? Azért ha komolyan törekszünk önálló nemzeti kulturára: a görög nyelvismeretét az eddiginél mélyebbé kell tenünk s ezzel serdülő ifjuságunkban az egészséges ideálist, a teremteni vágyást emelnünk.

Futó Mihály.

(Vége köv.)

Beköszöntő egyházi beszédek. Két ilyen beszéd fekszik most előttünk, melyek közül az egyiket Révész Kálmán mondotta Kassán, a másikat pedig Kiss Ferencz Földesen. R. K. barátunk Máté 7, 26., 27. alapján azt fejtegeti, hogy *Krisztus nélkül a lekipásztor semmi*, mert 1. tanítása határtalan, 2. működése eredménytelen lesz. Földesnek költői lelkületű új lelkésze pedig Csel. 20. 24. alapján *egy magyar ref. lekipásztor feladatát, kötelességét s hivatását* fejtegeti 1. a templomban, 2. a templomon kívül. Mindkét beszédet evangéliumi szellem hatja át, építő hatása, szép és jó munka, melyet haszonnal olvashatnak főként azok, kiknek magoknak is kell ilyen beszédet írniok.

Ne bánts az állatot! Az állatvédő törvények példákban. 200 koronával jutalmazott pályamű. A magyar nép és ifjuság számára írta: K. Nagy Sándor. Budapest, 1893. Rózsa Kálmán és neje. Ára fűzve 60 fillér, kötve 80 fillér. — Az „Országos Állatvédő-Egyesület“ könyvtárának I. kötete gyanánt jelent meg e mű. Ajánlva van dr. Verédy János budapesti tanfelügyelőnek, a fent nevezett egyesület elnökének. Szerző 45 történetben ismerteti meg, egyszerű, könnyen érthető nyelven az állatvédő törvényeket azokkal, a kiknek leginkább szükségük van rá, t. i. a falusi emberekkel, hogy lássák, mennyivel helyesebb az állatokkal való szelid bánás, az azokról való gondoskodás, azoknak védelme s hogy mily büntetés éri azt, a ki az e részben kiadott törvényeket megszegi. Azokkal akarja megértetni az állatok védelmére vonatkozó törvényeket, a kik a megjelent törvényeknek drágasága miatt nem juthatnak azokhoz, vagy ha hozzájuk jutnak is, nem értik meg a törvények sokszor szövevényes, de mindenkor csak magasabb iskolázottsághoz mért szövegét. A képek, a rajzok, a történetek és példák tesznek legélénkebb benyomást a nép kedélyére, ezeket értik meg legkönnyebben s ezek maradnak meg legtovább emlékezetükben. Ezekben kell tehát bemutatni a törvényeket. Szerző már tett kísérletet a törvényeknek apró elbeszélésekben, példákban való ismertetésével, kiadván „Bűn és bűnhődés, vagy a büntető törvény példákban“ című könyvét Nagy-Váradon 1889-ben, melynek erkölcsi sikerét eléggé igazolja, hogy a nagyméltóságú m. kir. belügyi és közoktatásügyi miniszteriumok a saját igazgatásuk alatt lévő hivatalok útján ajánlani móltóknak találták, mint hasznos és cél-szerű népolvasmányt. Az állatvédelemre vonatkozó törvényeket is apró történetekben, példákban kívánja hát megismertetni a néppel. Meséket mond, melyeknek eredménye igaz. Elolvastuk annak idején K. Nagy Sándornak „Bűn és bűnhődés“ című művét s elolvastuk ezen új munkáját is s mondhatjuk, hogy az eléje tűzött czelnak kitünően képes az megfelelni. Nemesen népszerű nyelve a tanult olvasóra is üdítő, kedélynemesítő hatást gyakorol.

Adalékok egyháztörténelmünkhöz.

A kassai ref. egyház levéltárából.

I.

Barcsay Ákos erdélyi fejedelem évi 500 forint adományt rendel a debreczei harminczadról a kassai református egyház részére, Szászsebesen, 1659. . . . . hó utolsó napján.

Acatius Barcsai, Dei gratia Princeps Transsilvaniae, Partium Rēgni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Generosis, Egregiis et Nobilibus . . . . . nobis dilectis salutem etc. Minden keresztyén Fejedelmeknek, ha nemcsak névvel, de valósággal is akarnak megfelelni neveknek és hivataljoknak, igen méltán az szokott legfőbb kötelességek lenni, hogy minden fejedelmek fejedelmének vélek tött jótéteményét annak ecclesiájához való háládassággal köszönjék meg: mellyet mi is mindenek felett szemünk előtt viselvén, rendeltünk az cassai orthodoxa avagy helvetica confessión levő ecclesiának annuatim az debreczeni harminczadról örökösen öt-ötszáz forintot, valamig azon vallás gyakoroltatik. Parancsoljuk azért kegyelmesen és igen serio feljebb megírt minden rendbeli híveinknek, mostaniaknak és következőeknek, hogy nézvén ez mi kegyelmes annuentiánkat, mostantul fogva ennek utánna következő időkben is, örökösen az feljebb említett cassai orthodoxa helvetica ecclesiához (valamig azon vallás gyakoroltatik) öt-öt száz forintot annuatim, egyszersmind ujjabb-ujabb parancsolat elvárása, idestova halogatás és fogyatkozás nélkül megadni el ne mulassa. Sőt következő fejedelmeket is úgy boldogítson Isten, ha ezen jóindulatunkból származott collatiókat megtartják és megtartatják . . . . . Datum in civitate nostra Szász-Sebesiensis, die ultima mensis . . . . . anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono. A. Barcsai m. p. (P. H.)

II.

A kassai református egyház folyamodik Apafi Mihály erdélyi fejedelemhez pártfogásért s a Barcsai Ákos adományának visszaállításáért. Kelet nélkül, de bizonyosan az 1660-as évek közepéről.

Kegyelmes Urunk, Méltóságos Fejedelmünk! A Nagyságod keresztyéni vallásához való kegyes buzgó-sága és néhai méltóságos erdélyi birodalomnak Istenben boldogul kimult fejedelmének példabéli szép adakozások ezen mi keresztyéni kassai helvetica ecclesiánakhoz biztatván ez alázatos supplicatiókra, kényszerítettünk Nagyságodat, mint Kegyelmes Urunkat s Fejedelmünket alázatosan megtanálnunk, delegálván Nagyságodnak, (hogy) jöllehet ezen mi keresztyéni ecclesiának gyülekezeti mind számában, mind tagjaiban, mind peniglen lelki tanítóinkban dicséretesen floreal, mindazonáltal rajtunk lévén az mindennapi építés, templomunk felépítése után scholáknak erectiója, építése és abban való tanítóknak s tanulóknak is mindennapi sustentatiójok, és más egyéb szükséges accomodatiók, melyeket (nem lévén még semmi derekas patronusok) magánosan, mások segítségük nélkül nem accomodálhatunk, ismervén azért Nagyságodat az Isten anyaszentegyházának és keresztyéni vallásunknak edgyik fő oszlopának, alázatosan könyörgünk Nagyságodnak, mint Kegyelmes Urunknak, mutassa kegyelmességét hozzánk; kinek kegyelmes patrocíniumában ajánljuk magunkat és ecclesiánkat, — több keresztyén fejedelmek példájok szerint méltóztassék hozzánk is kegyes beneficiumját mutatni, kiért az Ur Isten Nagyságodat szerelmesivel egyetemben boldogítsa sokféle áldásával.

Említjük alázatosan ezt is Nagyságodnak, hogy néhai Méltóságos Barcsai Fejedelem Ó Nagysága keresztyéni indulatjából conferált vala ezen mi kassai ecclesiánkhöz annuatim praestalandó bizonyos pénzbeli beneficiumot a debreczeni harminczadról, a kiról való donatiója mai napon is extál nállunk, melly donatiót Nagyságodnak in verissimis paribus alázatosan transmittáltunk cum accessori is; kinek contestatiójára bizonyos számu aranyakat is küldött vala Ó Nagysága kezünkhöz. Az időknek mindazonáltal változásokkal azon donatio tovább nem effectuáltatott, hanem ha ujjabb a Nagyságod kegyelmessége járuland ahoz, kérjük ebben is Nagyságodat, mint Kegyelmes Urunkat, méltóztassék kegyelmesen azon donatiót maga méltóságos authoritásával revivificálni és megújítani, hogy mind ebben s mind egyébben Nagyságod kegyelmességét agnoscálván, fejedelmi dicséretes emlékezetit minden rendek előtt decansálhassuk és közönségesen maradhassunk életünk fogytaig.

Nagyságodnak alázatos és engedelmes szolgálai a kassai keresztyén helvetica ecclesiának lelkipásztora, curatora, az egész gyülekezettel egyetemben.

III.

Apafi Mihály erdélyi fejedelem továbbra is száz tallér évi adományt ígér a kassai ref. kollégiumra. Fogaras, 1672. martius 7.

Michael Apafi, Dei gratia Princeps Transsilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Generosi, prudentes et circumspecti D. nobis benevoli. Kegyelmetek levelét vettük; az collegiumhoz conferált száz tallérok felől való irását megértettük. Isten ortalazzon, hogy Kegyelmetek scholájától eltartanók; hanem mint eddig is, ennek utánna is megadattuk, intvén kegyelmesen Kegyelmeteket, külgye bizonyos Attyokfiat levelével, — azoknak az száz tallért kezekben adgyuk az collegium számára. Quos de reliquo bene valere desideramus. Datum in arce nostra Fogaras, die 7. Martii A. 1672. Apafi m. p. (P. H.)

Külczim: Generosis, Prudem et Circumspectis Universitati Helveticae Confessionis Regiae Liberaeque Civitatis Cassoviensis D. nobis benevolit.

Az egyház levéltárában levő eredetiekről közli

Révész Kálmán

ref. lelkész.

Külföldi apróságok.

Ma már, a mi magyar liberálistusunk legtermékenyebb időszakában ide s tova oda jutunk, hogy mi árva reformátusok alig merünk még szólni is azokról a dolgokról, a melyek nem a mi legközvetlenebb környezetünkben folynak le. Mert ha p. o. a katolikusokról írunk s főleg, ha a római „lelki atya“ hatalmi eszközeiről és szövevényes műveleteiről koronként egy kis tanulságos tájékoztatást nyújtunk: azonnal készen van a vád, hogy mindez felekezeti elfogultságból és kenyér-írigségből származik. Ha pedig a németországi antiszemitizmusnak még csak a nevét is kinyomatjuk, mindjárt az vetik szemünkre, hogy a fajgyűlöletet szítjuk. Sőt még a protestáns testvérek közt is tévednek néha-néha olyas ellentétek, a melyeket Luther és Zwingli sem volnának képesek elosztalni. Nem csuda hát, ha általában véve nehéz, vagy legalább is kényes dolog az ilyen

„Külföldi apróságok“ írása. Mindezt azért kellett előrebocsátani, mert most épen egy pár szembeötölő példában olyan fajta dolgokra utalunk, a melyek hallattára egyik-másik olvasónak viszketni fog a füle. — Mintha valami szentségtörés volna az, ha bárki is elmondja a maga nézetét a pápáról, a londoni Lordmayorról, vagy a Rothschild bankesoporról. Kezdjük tehát elől.

Rómában a világ minden tartományából begyűlt rengeteg mennyiségű péterfillérekkel nem valami gazdaságosan sáfárkodott az illető tisztelendő Folchi atya, minek következtében a Vatikánhoz közel álló körök megsürgették a felelős bibornokot, hogy a katolikus közvélemény megnyugtatása végett tegyen közzé valami jelentés felét, hogy lássa mindenki, mily üdvös és nemes czélokra kell az a temérdek áldozat. Egy ilyen czélból készült tájékoztató kimutatás jelent meg nem régiben az 1891-ben befolyt és felhasznált összegekről, a mely kimutatásra a különben loyális „Bayerisches Vaterland“ nagyon találó megjegyzéseket tesz. Legkevésbé sem kifogásolja, sőt egészen helyesli, hogy a pápa a maga apostoli egyszerűségében elköltött háztartására, ajándékozgatásokra és művásárlásokra félmillió frankot utalványoz; de azt, hogy a Rómában élő 25 bibornok, kik közül 19-en olaszok, az állampénztárból nyert 40 ezer franknyi évi fizetésökön kívül, az idegen nemzetek filléreiből még fejenként 30 ezer frankot kapjanak és hogy az olasz katolikus iskolák fentartására a pápa, az idegen népek filléreiből évenként másfél millió frankot oda adhasson — mindezt és az ezekből levonható hasonló eljárást, mint méltatlan és bántó visszaélést, a nevezett lap keményen elítéli. És ha a magyar aranyokra, meg ezresekre gondolunk, a miket szintén a Vatikánban fizetgetnek el, azt gondoljuk, hogy nálunk sem szívesen adná filléreit a szegény nép a „szent atya“ perselyébe, ha tudná kiki: mi lesz az ő jámbor adományának a sorsa. — Azt különben gondolni lehet úgy is, hogy a római papság bővíbe van mindennek. Az olyan börtön, mint a pápáé, nem hagy fenn semmi kívánni valót. Ma úgy áll a dolog, hogy a pápai hatalom számai elnyúlnak a föld területének legszélsőbb pontjáig, oly helyekre és államokba is, melyekről még VII. Gergelynek, legfeljebb csak földrajzi ismerete lehetett. Csak amolyan platói fogság az, a melyről a „szent atya“ panaszkodik. — Voltaképen a római hierarchia a jelenlegi helyzettel s az ez által nyújtott kedvező kilátásokkal nagyon meg van elégedve.

Annál kevésbé vannak megelégedve a dolgok folyásával az angol protestánsok. Ezek a mívelt keresztyének ugyanis, engedve a jelen század kísérteties liberáliszmusának, valódi fenkölt nagylelkűséggel hozzájárultak ahhoz, hogy Londonban a katolikus vallásu Knill legyen lordmayor. Ez a magas állású úri ember azonban a mult heteken azt a tapintatlanságot és sértést követte el, hogy midőn a Rómából hazatért biboros-érsek tiszteletére 300 terítékű díszebédet adott, melyen az angol katolikus főurak és püspökök a legtekintélyesebb számban képviselve valának: ekkor — mondom — a legelső pohárköszöntőt a „szent atyára és a királynőre“ mondotta, de olyan hangsúlylyal és kitüntetéssel, hogy előbb a pápát említette és azután a királyné nevét: The holy Father and the Queen. — Am mi itt Magyarországon — mint ősi liberális nemzet — nem botránkozunk meg a felett, ha valami katolikus jellegű közebed, p. o. prépost beiktatás alkalmával, a nap hőse legelőször a pápáért emeli fel poharát s ezzel egyfolytában élteti a koronás apostoli felséget, mely utó. bi beszéde alatt az

asztaltársaság lelkesülten feláll s riadva „éljen“-t mond, (így történt ez nem régen Debreczenben is), de már engedelmet kérek, egy olyan protestáns államban, mint Anglia, a hol a reformáció óta katolikus embert soha sem választottak londoni lordmayorrá, ennek a Knill uraságnak az eljárása minden bírálaton alul áll. — A királyné ellen elkövetett eme sérelem miatt a „Standard“ szerkesztőségét valóságos ostrom alá fogták a méltatlankodó interpellálók s most a lordmayor által előtérbe tolt „katolikus lelkiismeret“, egész vakmerőn kihívta maga ellen a „protestáns lelkiismeret“-et és türelmet. Azért ismétlem én, hogy a liberáliszmust csinyján kell még nálunk hangoztatni.

Más oldalról pedig arra kell közösen törekednünk, hogy az anyagosság és eszményiség élethalál harcában áldozatul ne essünk s a Krisztus evangéliomának diadalát s a hazaszeretet erősbödését legjobb tehetségünk szerint elősegéljük. De itt is óvakodni kell az örvények és sziklák veszzeitől, mert törekvéseink meghiúsulhatnak. Nálunk minden ellenáramlat könnyen félreértést és megbotránkozást szülhet. Szerencsére épen abban a kérdésben, melyet érinteni akarunk, a magyar szabadelvűség osztatlan véleményben van. Értem a zsidó vallás egyenjogosításának napirenden levő kérdését. Bezzeg nem haladtak még idáig a nagy Németországban. Itt az antiszemitizmus rákfekély módjára terjed s orthodox egyházi lapok is foglalkoznak vele. Erre legújabbán okot szolgáltatott egy bizonyos Pohlmann nevű úri ember, a ki „Das Judentum und seine Feinde“ című iratában azt igyekszik minden áron bebizonyítani, hogy a zsidók ellen nyilvánuló ellenségeskedés onnan ered, mert a zsidók intelligensebbek, szorgalmasabbak, üzletképesebbek, mint a keresztyének s az ellenök indított hajsza nem egyéb, mint a sötétségnek harca a világosság ellen. Erre aztán a német ujságok érdemileg megfelelnek mind vallási, mind nemzeti szempontból s az itt elhallgatott vitát azzal végzik, hogy Németország a német nemzeté s a német nemzet az Ur Jézus Krisztusé! A kinek füle nagyon a hallásra, hallja.

Attérve most már az örvendetesebb dolgok feltüntetésére, megnyugvással olvassuk, hogy a *francia államtanács* a hírlapok által közvetített és a társadalmi élet terén felburjánzott erkölcstelenség kiirtása czéljából komoly és elhatározó intézkedéseket tesz. Vajha a vallás és az evangéliom egyedül boldogító tudományához és világosságához térnének a sötétben tapogatózó elmék s vajha megismernék az igazi élet fejedelmét, a kin kívül nincs senki másban idvesség. — Viszont *Angliában*, az államegyházban elharapódzó római rituáлизmus, főleg a katolikus mise életbeléptetésére irányuló törekvés ellenében, határozottan felemelte tiltakozó szavát Alfood püspök s az evangéliomhoz hű lelkipásztorok és egyházi férfiak kimondották, hogy a bálványozás ezen neme ellen életre-halálra küzdeni fognak. Még legvigasztalóbb kép tárul fel előttünk az *Egysült-Államok*-ban, a hol az új köztársasági elnök nejével együtt a presbyteri egyháznak nemcsak legbuzgóbb hívei közé tartozik, de egyszersmind keresztyéni életével s az Ur házában szorgalmas látogatásával, a társadalom minden rendű tagjaira nézve, a legjobb példával jár elől. Mindezekből az a tanulság, hogy „a bölcseségnek kezdete az Ur félelme“.

Tiszántuli egyházkerületi közgyűlés

A szokásos chablonszerű referátótól eltérve, midőn a közgyűlésről sok előtt írni akarok. A száraz tények regisztrálásához — a közgyűlés tárgyait illetőleg — itt és ott, saját egyéni nézeteimet is csatolom. Ennek előrebocsátásával egyébként a f. hó 1-én megnyílt közgyűlés menete a következő volt. *Kiss Aron* püspökünk buzgó imában kér áldást a gyűlés munkálkodására. Szinte jól esett lelkünknek látni, hogy a közszeretben álló egyházfő, a kiállott szenvedések után, testileg megerősödvé, lelkileg felfrissülve, ott állott tiszteletreméltó patriarchális alakjával előttünk, kit, hozzá mindenben méltó elnöktársával, méltóságos *Vállyi János* főgondnokunkkal együtt lelkesülten megéljeneztünk. Főtiszteletű püspök úr tartalmas megnyitó beszédében hivatkozott azon ismeretes reform-mozgalmakra, a melyek országszerte uralják mostanában a kedélyeket. Jelezte azon álláspontunkat, a melyet, az egyházpolitikai kérdéseknél, a mi egyházunk, e par excellence magyar nemzeti egyház, mostanában elfoglalt. Jól esett hallanunk ama már köztudomású tényről, hogy az agg főpásztor, időt és fáradságot nem kímélve, mint vett részt több egyházban a templomszentelési ünnepélyeken. Végül jelzi ama súlyos veszteségeket, a melyek az utolsó egyházkerületi közgyűlés ideje óta érték egyház-egyetemünket. *Tóth Sámuel* egyházkerületi főjegyzőnk a megejtett tisztujtásról referált. A régi gárda tagjai — kevés kivétellel — mind megmaradtak. Azt azonban sajnosan esett hallanunk, hogy a debreczeni egyházmegye gondnoka, *Bernáth István* úr, ki több mint egy évtizeden át buzgóan munkálkodott, állásáról visszavonhatlanul lemondott. Állásának betöltése elrendeltetett. A tisztujtás az egyházkerület összes traktusaiban végre lőn hajtva. A nagy-szalontai és békés-bánati egyházmegyék azonban nem vettek részt benne. Ott az egyházmegyei köztisztviselők egész életük tartamára választatnak. Hát hiszen legyen kinek-kinek a maga meggyőződése szerint! Annyit azonban minden rekrimináció nélkül bátrak vagyunk megjegyezni, hogy az efféle egyháztisztviselés nobile officiumot, nem pedig kenyérkereseti állást képezvén, talán mégis nem ártana a közügynek, ha a *közvélemény nyilatkozásának is*, ottan-ottan, tért engednénk?! Két esperesünk elhalálozásáról is szól a főjegyzői jelentés. Az egyik a beregi esperes, *Peterdy Károly* munkácsi volt lelkészé, a másik pedig az érmelléki egyházvidék esperesé *Szöke Jánosé*, kinek helyére hegyköz-szentimrei lelkész *Nagy István* úr lőn szavazattöbbséggel megválasztva és a ki az esküt letévén, székét buzgó beszéd után a közgyűlés lelkes éljenzései közt elfoglalja. A lelkészképesességi vizsgákról szóló jelentés örvendetes tudomásul szolgál. Kicsiny a szám, a mely vizsgára jelentkezett, de az eredmény mindenben kielégítőnek, sőt fényesnek mondható. Azt már évek óta észleljük, hogy a theologusok száma rohamosan hanyatlik; de még kisebb lesz e szám, ha olyan túlzott követelményekkel lépünk fel velök szemben. Értem a *tanítóképességi vizsgálatot*. Ime fájdalmasan érintett bennünket mostan is ama tény konstatálása, hogy a *szóbeli vizsgán* 15 jelentkező hittanhallgató közül 4, mondd négy, lett pótvizsgálatra utasítva. *Joó István* derék tanítóképezdei igazgatónk indítványa — a vallástánból való tanítói vizsga *egyöntetűvé* tétele tárgyában — a konvent gondoskodó figyelmébe ajánlatik. A konvent határozata nyomán kimondotta a közgyűlés, hogy a népesebb egyházközségekben állandó segédlelkészségek szerveztessenek, s a mely egyházban a népesség már a 3000-et meghaladja, másik rendes

lelkészi állomás létesíttessék. Üdvös és nagyon helyes jazeslat ez; csak felette igen óhajtott volna, hogy e kérdés elvégre a megvalósulás stádiumába eljuthatna, mert a szörny-paróchiák sorsa — a vallás-szabadság kérdésének megoldása után — nagyon kritikussá válhatik. Ha nem lesz belmissió, akkor szaporodik a nazarénusok, baptisták és mindenféle szekták száma, még pedig majd szentesített törvény védelme és fedezete alatt! Hogy a szavazások ezután miként gyakoroltassanak, elhatározatott, hogy egy 5 tagu küldöttség vezetésével — külön teremben — történik a szavazás, a mely bizottság aztán csak a kész eredményt jelenti be az egyházkerületi közgyűlésnek. A tanárválasztás megejtése azonban megmarad a régi mód szerint, bár ennek reformálására is nyomós érvek merültek fel a közgyűlésen. Élénk vitára adott alkalmat az aradi lelkész, *Ferenczy Gedeon* ügye. E szerencsétlen lelkésztársunk évek óta agyhüvésben szenved. A presbyterium, az egyház szomorú helyzetét tekintetbe véve, odahatott, hogy a lelkész nevével *kiegyezett* az iránt, hogy a férj haláláig tisztességes nyugdíjat, 850 frtot kapjanak. E kiegyezést, mely teljesen korrekt módon történt, az egyházmegye kész örömmel erősíté meg. Hiszen az ottani viszonyok megváltoztatása nemcsak felekezeti, de nemzeti szempontból is, fontos egyház-egyetemünkre! Az egyházkerületi közgyűlés némely tagjai, különösen *Ritók Zsigmond* ő méltósága *jogi szempontból* nehézményezték az ügyet. Ugy vélekedtek nevezetesen, hogy miután *Ferenczy* szerződésképtelen, neje pedig őt nem képviselheti, *gondnok* kinevezésének kérdése forog fenn. Utoljára is — szélesebb mederben megindult vita után — *Szél Kálmán* esperes felvilágosító s *Márk Ferencz* tanácsbírónak az ottani helyzetet feltűntető felszólalásai után, 40 szavazat 13 ellenében elfogadták az egyházmegye határozatát. Igen helyes és az ottani körülmények figyelembe vételével üdvös határozat ez, mert ott minden késedelmezés már valóságos periculum in mora lett volna! Örömmel erősített meg a bihari egyházmegye azon határozata, hogy a *körösnagyrévi* rendes missiói állomás betöltésénél az egyházmegye, mint egyik főtényező a lelkész fizetésének javításánál, a választásnál némi nagyobb mérvű befolyást nyerjen. Mezőhegyesen, hol a protestánsok száma az 1,300-at haladja, rendes lelkészi állomás szervezendő s a lelkészi javadalom emelése, illetőleg annak rendszeresítése végett a magas minisztérium megkérésendő. A szatmári prot. irodalmi kör által kiadott „Reformátusok Lapja“ hivatalos közlönyül nem fogadtatott el. Pártolása azonban a legmelegebben ajánlatik. Vajha úgy is lenne, mert bizony fontos missiót tölt be a gombamódra szaporodó ultramontán sajtó termékeivel szemben. — Megboldogult püspökünk, *Révész Bálint* arczképének megérkezése tudomásul vétetett; áldott emlékére begyűlt pénzadományok hovatárolására iránt később tétetik intézkedés, akkor, a midőn a pénztárnok összeállítja jelentését. A protestáns irodalmi Társaság közgyűléséről szóló jelentés örvendetes tudomásul szolgál. Ama kérelmek *Lukács Ödön* és *Csiky Lajos* tagoknak, mint a Társaság ez évi közgyűlésére küldött egyházkerületi képviselőknél, hogy a vidéken bizottságok szerveztessenek: elfogadjatik; amaz óhajtasok azonban, hogy a legközelebbi közgyűlés Debreczenben tartassék meg, oda módosítatik, hogy a nagyobb és népesebb egyházaknak e kérelem figyelmébe ajánlatik. — Az egyházkerületi másodnapos közgyűlésen a kedélyeket leginkább a *beregi egyházmegyei esperes-választási ügy* hozta hullámvásba. Élénk vita indult meg e kérdés felett. Nem célunk bővebb referátát írni ez ügyben,

miután lapunk legközelebbi számában vezércikkben kivitebben méltatva lesz. Annyit azonban röviden mégis jelzünk, hogy *Tisza István* határozati javaslata lett elfogadva, kontemplálva *Ritoók Zsigmond* egyházmegyei gondnok indítványával együtt, melynek értelmében: az egyházmegye útasítva lett, hogy a beadott szavazatokat bontassa fel, s az egyházmegyétől felebbezők ama kérelmekkel, hogy a gyűlés határozatai megsemmisíttessenek, elutasítottak. Annyit meg most már a lezajlott ügy után szabad legyen nekünk megjegyeznünk, hogy a beregi egyházmegyei gondnok úrról nem tudjuk azt, hol vette magának *önkéntesen* azt a szabadságot, hogy egy általa — a törvényes formák közt — megrendelt szavazásnak az egyházmegyei közgyűlés előtti felbontását megtagadta? Nem akarunk maliciózusok lenni: de annyit minden rekrimináció nélkül kinyilatkoztatunk, hogy reánk az egész ügy — épen *Uray Imre* gondnok úr védekezése közben — azt a kínos benyomást tette, hogy itt a háttérben aligha nem valami politikai *litkos* machinációk munkáltak közre? — A tanárválasztó küldöttség megválasztatván, 8 pályázó, illetőleg a pályázók közül négy minősített s kijelölt egyén közül *dr. Gulyás István* választatott meg a debreczeni főiskolánál a magyar-latin irodalmi tanszékre.

(Folyt. köv.)

Referens.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A debreczeni egyházmegye és egyház között** hosszú évtizedek óta fennálló kényes viszony végre elégitő megoldásra jut. Az egyházkerület belenyugvását jelentette ki abba, hogy a Debreczen városi ref. egyház külön egyházmegyévé alakulhasson, oly feltétel alatt, hogy a törvény rendeltetéseinak eleget téve, egészen külön álló egyházközségekre oszolják fel, az elkülönítés tárgyát nem képezhető közös vagyon pedig mint városi egyházmegyei vagyon kezeltessék. Bizonyára csak megelégedéssel fogadhatja mindenki a dolog végleges megoldását, a mi által annyi áldatlan surlódás és sok jó erőt lekötve tartó, sokszor keserű küzdelem forrása dugul be örökre. Sem a debreczeni egyházmegyének nem szolgált erősödésére a folyvást kifelé gravitáló egyház, sem a városi egyház nem vehette hasznát az egyházmegyébe való tartozásának, minthogy a tradíciók s a viszonyok erejére támaszkodva, törvényen kívüli, sokszor ferde helyzetet teremtett a maga számára. A debreczeni (ezután már debreczen-vidéki vagy sárréti) egyházmegye 60 ezret meghaladó népszámával elég erős arra, hogy magában is fennállhasson. A debreczeni egyháznak pedig most van alkalma megmutatni azt, hogy mit képes tenni önállóság mellett, s hogy csakugyan az egyház javára irányzott őszinte törekvés, nem pedig kicsinyes hiúság, vagy hatalmi érdekek vezették a hosszas küzdelemben.

— **Tanárválasztás.** A legutóbb hirdetett pályázat alapján a debreczeni főiskola gimnáziumához több pályázó közül szavazattöbbséggel *dr. Gulyás István* n. körösi gimn. tanár választatott meg. A mennyire örülünk a felett, hogy az oly nagy feladatokkal küzdő és kiemelkedő állásu debreczeni főgimnázium tanári kara ismét egy munkabíró és jeles fiatal erővel gazdagodik, épen annyira sajnálnók, ha a választás eredménye a többi hivatott pályázóra, főleg pedig épen a tanárkar által különösen is méltányolt azon kollegánkra nézve elkedvetlenítő hatást gyakorolna, a ki mint egyik szépen fej-

lődő kerületbeli gimnáziumunk jeles vezetője, kiváló képzettségének, adminisztratív tehetségének s a protestantizmusba való teljes beolvadásának oly sok kétségtelen jeleit mutatta, s a kiből lapunk is egyik dolgozótársát tisztelettel. Nem kisebb és dicstelenebb feladat vár rá ama ponton is, a hova jelenleg állítva van. Kívánunk ott neki továbbra is erőt, kedvet s megérdemelt elismerést.

— **Az állandó gyermekmenedékházi dajkák, családi gyermekfelügyelőnk** képzése ügyében egy felhívás érkezett hozzánk, melyet tárgya fontosságánál fogva egész terjedelmében közlünk a következőkben. A debreczeni dajkaképző tanfolyamnak állandó gyermekmenedékházak vezetésére képesítő vizsgálatára a szabályszerű 6 havi tanulmány és gyakorlat befejeztével f. évi junius hó 28. és 29., esetleg még 30. napjain, délelőtt 7—11, délután 4—6 órák alatt fog megtartatni Debreczen szab. kir. város árok-utczai kisdudóvó intézetében. A tanfolyamnak 10 rendes növendéke szerez ez első alkalommal törvényszerű képesítést állandó gyermekmenedékház vezetésére. Minthogy száz meg száz új menedékház vár országsszerte ily képzett dajkákra, tanfolyam pedig csak pár helyen nyílt a kisdudóvási törvény első évében meg: az állandó gyermekmenedékházak fentartóit és felsőbb hatóságait minél előbb jelentkezésre kérem föl. Ha a jelölt vallásához, nyelvismeretéhez, fokozottabb előképzéséhez stb. a törvényszabta minősítés mellett külön igényeket fűzne a fentartó testület vagy hatóság, tessék az ily kívánságnak előre kifejezést adni, valamint a biztosítható javadalmakat s a még kilátásba helyezhető előnyöket is eleve bejelenteni. A debreczeni dajkaképző tanfolyammal kapcsolatosan családi gyermekfelügyelőnk (bonne-ok) 5 hónapos szaktanfolyama is volt szervezve. Első kísérlet e téren hazánkban. Célja kiszorítani vagy legalább szűk körre korlátozni a külföldi bonne-ok nemzetietlen, ferde nevelésirányu, sokszor kétes erkölcsi értékű, de legtöbbször a külföldi bonne-semináriumokban elsajátított ügyes modorral, játékos foglalkoztatásokkal, mesemondásokkal, versikékkel, gyermekdánákkal stb. kicsinyek és nagyok előtt kedvessé vált munkásságát: magyar úri családaink részére magyar bonne-ok képzésével. A dajkaképző tanfolyamnak rendszeres gyakorlatai és tanulmányai mellett e külön szaktanfolyam (bonne-seminárium) 5 jelöltje tüzetes oktatást és lehető gyakorlatot nyert a családi kisdudogondozás keretébe illő foglalkoztatásokban és játékokban, a mesemondásban, felolvasásban, szavalásban; a család egészséges kisdudedeinek az év és nap minden szakán át s a legkülönbözőbb viszonyok közt felügyelésében, a gyenge és beteges kisduddek gondozásában, a beteg gyermekek különböző helyzetekhez és rendelkezésekhez alkalmazkodó ápolásában. Családaink, főleg vidéki birtokosaink figyelmét ez új intézményre fölhevén, teljes ügyszeretettel jelzem, hogy magam is készségesen vállalkozom jelen első esetben a bizalmas tudakozódásoknak részletes tájékozással, ajánlattételeiknek alkalmas jelöléssel elintézésére; egyébként pedig úgy most, mint jövőben hivatalos teendője ez a debreczeni községi iskolásoknak, illetőleg az igazgatásra hivatott elnökének (Simonffy Imre kir. tanácsos, polgármester) és nőtagjainak. Az állandó menedékházakat vezető dajkák képesítő vizsgálatára a hat havi tanfolyamot végzett jelölteken kívül jelentkezhetnek még oly 18—40 életév közt levő nők, kik a) ép testalkatúak s egészségesek, b) tiszta hanggal és zenei hallással bírnak, c) kifogástalan erkölcsűek, d) magyarul beszélnek, e) az elemi népiskola 6 osztályát bevégezték és f) legalább egy évig valamely kisdudóvódában okle-

veles kisedóvónó mellett segédkező dajka teendőit végezték. Mind e föltételek igazolása végett születési, orvosi, iskolai, szolgálati és községi bizonyítvány mutatandó a jelentkező által nálam be. A képesítés módozatait az e tárgyban m. é. 44,000. sz. a. kiadott közoktatásügyi miniszteri „Utasítás” 16. és 18. §§-ai szabják meg. Debreczen, 1893. május 25. Eötvös Károly Lajos, a hajdumegyei tankerület kir. tanfelügyelője.

— **A theologiai tanfolyamot 1881-ben végzett pályatársak,** Dicsőfi József debreczeni lelkipásztor kegyeletos felhívására alapítványt tettek, a melynek tdaig befizetett és a főiskolai pénztárban gyümölcsöztetés végét elhelyezett tőkéje, ez idő szerint 105 frtot képvisel, mely összeg, a még befizetendő részletekkel együtt, mint a debreczeni theol. önképző társulat számára tett alapítványi tőke 1901-ig tőkésítették s akkor kiegészítve és gyarapítva, a meghatározandó rendeltetési célhoz képest fog majd felhasználtatni. A nemes alapítók szép tette, szolgáljon buzdításul az utódoknak.

— **Az országos tanítói árvaháznak** Debreczenben felállítása immár elhatározott dolog. Mint értesülünk, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium két kiküldöttje e napokban megérkezik, a várossal a szerződés megkötése és az építkezés foganatosítása végett.

— **Levél Cs. L. szerkesztőhöz.** T. Szerkesztő úr! Bécses lapja 20-ik számában * alatt tett szerkesztői megjegyzésében azt méltóztatik állítani, hogy a Sz. Gy. ellen folyamatba tett fegyelmi eljárásban „üldözési hajlandóságot s boszút lát”. Nagyon természetes, miután nem ismeri a legapróbb részletekig ez ügyet s nem olvasta a beadott panaszt sem. Én semmi kedvet nem érzek magamban vitkozni ez ügyben senkivel, de miután a fegyelmi panaszt én adtam be, annyit kénytelen vagyok megjegyezni, hogy 1-ször a panasz tárgyát nem egyedül a becses lapja 20-ik számában felhozott tény képezte; 2-szor engemet üldözési hajlam, boszú nem vezérelt; 3-szor, hogy volt alapja a fegyelmi panasznak, mutatja azon körülmény, hogy az egyházmegyei bíróság mindkét elnöke egyértelemben tárgyalásra kitzte s a bíróság vádlottat elítélte. Engemet panaszom beadására egyes-egyedül a szerintem alaptalanul és jogtalanul megsértett egyházmegyémet tekintélye, tehát a közügy iránti érdeklődés vezetett s nemcsak én, de tekintélyes emberek az üldözési hajlandóságot s boszút nem annyira az én, mint inkább Sz. Gy. eljárásában látják. Csak sajnálni tudom, hogy ezen, egyházmegyénkre nézve nem valami felemelő ügy újolag e lap hasábjaira került és pedig elég egyoldalú megvilágításban, abban azonban egyetérték referenssel, hogy „a keserűség és nemes boszúság” a gyűléssel nem ért véget, csak hogy egyikre nézve egy, — másakra nézve más szempontból. Egyébiránt reményelem, hogy a bírósági ítélettel nem a szabad véleménynyilvánításnak, hanem a törvényes felsőbbbbségnek s azok jogérvényes határozatainak személyes boszúból eredő jogtalan megtámadásának a jövőre nézve eleje vétetett. Sajnos dolog is lenne, ha a reánk nézve nem kedvező határozatokat mindjárt megtámadnók, s egyéni érdekeinket a közügynek soha alárendelni nem tudnók. Pax, (de nem a mai divatos) legyen velünk! N.-Ecsed, 1893. május 24. *Berey József* ev. ref. lelkész.

— **Megbüntetett tanuló.** Megnyugvással konstaltáljuk, hogy azon h.-m.-vásárhelyi gymn. VII. oszt. tanuló, Ferenczi Zoltán büntetése kérdésében, ki tanárával szemben pártját ritkító magaviseletre vetemedett volt, a vallás és közokt. ügyi miniszterium azon mértéket alkalmazta, melyet annak idejében magunk is sürgettünk, t. i. a nevezettet idei 18,524. sz. a. kelt leírata szerint az or-

szág összes középiskoláiból kizárta. Valóban, az önmagáról minden emberit levetkezni képes individuumot alig lehet érdeme szerint eléggé súlyosan büntetni.

— **A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság évkönyve.** Szerkesztette Kenessey Béla titkár. Ezen évkönyv, mely Irod. Társaságunk 1892. évi működését ismerteti, magában foglalja mindenekelőtt Kenessey Béla társasági titkárnak a f. évi márczius 16-ikán Budapesten tartott közgyűléshez beterjesztett, a Társaság vagyoni állását, szellemi működését, hatását emelkedett hangon ismertető jelentését, melyből kedvetlenül értesülünk azon szomorú tényről, hogy a tagdíj-hátralékok miatt 3518 frt 35 krral kevesebb az évi bevétel, mint a mennyi előirányoztatott. A tagok száma a lefolyt évben 81-gyel szaporodott; és pedig a pártfogó tagoké 1-gyel, az alapítóké 26-tal, a rendes tagoké 25-tei és a pártoló tagoké 29-czel. A rendes tagok közül kilépett 1, meghalt 9; a pártoló tagok közül kilépett 13, meghalt 5; ezek számát levontuk a most közölt számokból. A tagok összes száma 1276, míg tavaly volt 1195 és pedig most van 33 pártfogó tag, 268 alapító, 474 rendes és 501 pártoló tag. A titkári jelentés után a Társaság vagyoni állásáról való kimutatások következnek. Ezek szerint a Társaság vagyona 1892. decz. 31-én 46,528 frt 85 kr. volt, 2228 frt 23 kr.-ral több — az említett hátralékok dacára is — mint egy évvel azelőtt. A Társaság tagjainak névsora, tisztikara és igazgatóválasztmánya, alapszabályai, márcz. 15-én tartott választmányi, majd márcz. 16-iki közgyűlésének jegyzőkönyvei következnek ezután. A közgyűlés jknyvéből kiemeljük a következő közérdekű pontokat: A választmánynak a vidéki bizottságok szervezésére vonatkozó javaslata, mely szerint e bizottságok részint a taggyűjtést, részint pedig a vallás-erkölcsi felolvasások rendezését vennék a kezükbe, elfogadtatik s felkéretik az elnökség, hogy ily bizottságok szervezésére személyesen hívja fel a vidéki választmányi tagokat. — A közgyűlések tartására nézve a közgyűlés ismétli régebbi kijelentését, hogy, mihelyt a Társaság valamely vidéki városba meghívást kap, készséggel fog e meghívásnak eleget tenni. A közgyűlések tartásának a kérdésével kapcsolatban olvastatván dr. Zelenka Lajos társ. rendes tagnak következő indítványa: „Mondja ki a közgyűlés, hogy évi közgyűléseit a jövőben felváltva egyszer az ev. ref. konvent, máskor pedig az ág. h. ev. egyetemes közgyűlés megtartásának idejében kívánja megtartani; miért is felkéri az elnökséget, hogy ezen határozatnak foganatosítása céljából a közgyűlések idejének megállapítását illetőleg esetről-esetre lépjen összeköttetésbe az illető egyet. gyűlési, illetve konventi elnökséggel”, a közgyűlés egyhangulag elfogadja az indítványt azzal a hozzáadással, hogy ez a vidékre történhető meghívás elfogadhatását nem zárja ki. — A népies iratok megindítására nézve a közgyűlés az írók egyenes megbízását rendeli el, úgy hogy a folyó év őszén már adassék ki mindenestre néhány füzet; hálával s a legnagyobb köszönettel fogadja itt Hegedüs Sándor tagtárs úr ama nagylelkű ajánlatát, hogy azokat a költségeket, melyeket a Károli-alap kamattjévedelme nem képes fedezni, ő fogja a Társaság rendelkezésére bocsátani. — A Prot. Szemlének havi folyóirattá leendő átalakítása kimondatik, úgy hogy a Szemle ezentul havonként jelenjék meg, július és augusztus kivételével. — Szívünkbenől óhajtuk, hogy virágozzék e mi Társaságunk, emelkedjék híveink, egyházi hatóságaink buzgó támogatása mellett minél magasabbra, s láttassék meg hatása egyházi életünkben, az egyháziasság, a protestáns öntudat és buzgóság minél magasabb fokra emelkedésében! A közgyűlésnek főként

azon határozata lelkesít minket méltó öröme, hogy immár megindul a Társaság aegise alatt a népies vallás-irodalmi vállalat is, melyre oly régóta és oly epedve várt hazai protestáns egyházunk nagy egyeteme.

— **Értesítés.** A sárospataki ev. ref. főiskolában levő s az 1893/4. iskolai évre kiosztandó családi ösztöndíjakra a pályázati folyamodványok, kellően felszerelve folyó évi junius 15. napjáig adandók be a főiskola igazgatói hivatalához. Az igazgatóság.

— **Kérelem.** Templomfelavatási ünnepélyünkről összeállított „Emlékkönyvet“ azon tiszteletteljes kérelemmel küldöttem meg jobb módú egyházaink lelkészi hivatalainak s a buzgó hitrokonoknak, hogy ezt — tekintve miszerint annak jövedelme sok áldozatok árán megépített templomunk még reánk nehezedő építési költségeinek fedezésére leszen fordítva — megvásárolni sziveskedjenek. Nagyon sokan még a meghatározott árnál többet is küldöttek e könyvecskéért, a melyért e helyen is fogadják az illetők köszönetünket; de bizony sokan sem a könyvet nem küldötték vissza, sem az árát nem juttatták el hozzánk. Mi a vidéken nem értékesített példányokat itthon még valószínűleg eladhatjuk, tisztelettel kérem azért lelkésztársaimat s mindazon hitrokonokat, a kikhez e könyvet megküldöttem, hogy vagy ezt, vagy ennek árát hivatalomhoz eljuttatni mielőbb sziveskedjenek. M.-Sziget, 1893. május 15. Szikszay Zoltán lelkész.

— **Adományozás.** Kövér Gábor h.-böszörményi s geszterédi nagybirtokos a geszterédi ref. templom építésére f. hó 5-én a gondnok kezeihez 100 frtot fizetett le. A jótett magában hordja a dicséretet. H.-Böszörmény, Dobó Sándor.

— **Adományok néhai Révész B. püspök szellemi emlékére.** A békés-bánati ev. ref. egyházmegyében gyűlt e célra: battonyai egyházban 1 frt, békési egyházban 50 frt, b.-sámsoni egyházban 1 frt 50 kr., b.-szentandrásai egyházban 4 frt 94 kr., tor.-vásárhelyi egyházban 1 frt, dobozi egyházban 3 frt, füzes-gyarmati egyházban 12 frt, gyomai egyházban 5 frt, gyulai egyházban 14 frt, gyulavári egyházban 5 frt, h.-m.-vásárhelyi egyházban 100 frt, klopódiai egyházban 2 frt 20 kr., kovácsházai egyházban 1 frt, körös-ladányi egyházban 4 frt, körös-tarcsai egyházban 17 frt, m.-ittebei egyházban 2 frt, makói egyházban 15 frt, mező-berényi egyházban 1 frt, n.-kikindai egyházban 2 frt 80 kr., öcsödi egyházban 10 frt, pancsovai egyházban 5 frt, rittbergi egyházban 5 frt, resiczai egyházban 3 frt, szapáryfalvai egyházban 12 frt 59 kr., szegedi egyházban 26 frt, szeghalmi egyházban 10 frt, szentesi egyházban 50 frt, temesvári egyházban 5 frt, összesen 369 frt 03 kr. Ez összeg a ft. püspöki hivatalhoz beküldetett. Szabó János esperes. — A 19. számunkban közölt 1451 forint 64 kr.-ral együtt a jelzett célra 1820 forint 67 kr. gyűlt be eddig és nyugtáztatott Lapunkban. Szerkesztőség.

— **Adományok a debreczeni főiskolai tápintézet javára.** Alólirott, Csiky Lajos theol. tanár úrtól, mint a „Debr. Prot. Lap“ egyik szerkesztőjétől átvettem főiskolai pénztárunk részére egy 15 (tizenöt) frtról szóló postautalványt, melyet egyházközsége részéről tápintézetünk javára nt. *Csighy Ferencz* kir.-daróczi lelkész úr küldött be hozzá. — Ugyan ő készpénzben 16 frt 21 krral számolt át hivatalunkba, mint a mely összeget a máramaros-ugocsa egyházmegye esperese, nagy. *Csernák István* úr a következő egyházak részéről küldött be szintén tápintézetünk javára hozzá: Váralja 2 frt, Péterfalva 1 frt, Szabó József lelkész 80 kr., Gődényháza 2 frt 26 kr., Hosszúmező 2 frt 15 kr., Toroczkai János lelkész 2 frt, a f.-pataki egyház 2 frt, viski egyház 3 frt,

Gyula 1 frt, együtt 16 frt 21 kr. Köszönetem mellett a két összeg átvételét ezennel nyugtázom. Debreczen, 1893. május 3. Győry Elek, kollégiumi pénztárnok.

— **A misztótfalusi ev. ref. egyház** templom-javítási és torony építési költségeihez járultak: Kiss Gábor (Pápa) 9 frt, csökölyi egyház 1 frt, csarodai 1 frt, t.-füredi 2 frt 50 kr., Szilágyi Márton (Füzes-Gyarmat) 3 frt, maróci egyház 1 frt, henczidai 50 kr., n.-kőrösi 3 frt, Dömötör B. (Tass) 3 frt, Gálos-Petri 45 kr., gávai egyház 5 frt, deési 4 frt, dadi, daróczi, j.-hodosi egyházak 50—50 kr., nádudvari 3 forint 32 kr., geszti 50 kr., fogarasi 2 frt, h.-m.-vásárhelyi 10 frt, örvendi 2 frt, h.-bagosi 1 frt, H.-Nánás városa 5 frt, mezőpaniti egyház 1 frt 5 kr., czeglédi 5 frt, bogdásai 1 frt, Gecsei Péter (Tarczal) 4 frt 30 kr., somogy-somi 1 frt, ácsi 2 frt, Zöld Mihály (Rittberg) 5 frt, h.-hadházi egyház 2 frt, peeri 1 frt 40 kr., téglási 1 frt 76 kr., paksi 3 frt 50 kr., csokonyai 2 frt, bakonszegi 50 kr., árpádi 2 frt, gönczi 1 frt, gulácsi 6 frt, kisujszállási 5 frt, zabolai 1 frt, hosszu-pályi 1 frt, nagy-kereki 2 frt, szováti 1 frt 50 kr., baracska 1 frt, kolozsvári 5 frt, bissei 1 frt, gyulai 6 frt 50 kr., vértesi 1 frt, h.-nánási 10 frt, szászvárosi 2 frt, kőrösi 3 frt 50 kr., Szentpéteri Sámuel (Pelsőcz) 2 frt 50 kr., ó-kécskei egyház 3 frt. Kelt Misztótfalu, 1893. április 29-én. Papolczy Zoltán ev. ref. lelkész.

— **Kimutatás a resiczai ev. ref. egyház által kibocsátott „esdő szózat“-ra gyűlt kegyes adományokról.** Midőn a resiczai ev. reform. egyház által az 1890. évben kibocsátott segély-kérő ivekre, az egyházi feisőbb hatóság által is ajánlott „esdő szózat“-ra küldött adományokról, az egyház s annak az idő szerint való lelkésze, jelenben már Lelén működő tizst. Vörös Zsigmond úr nevében és megbízásából is számot adni akarok, nem tennék eleget, meggyőződéseim szerint kötelességemnek, ha nem jelezném, hogy a kibocsátott s a lehető elszámolás végett adománnyal, vagy a nélkül visszaküldés céljából még egyszer meg is sürgetett kérő-ivék — 4070 — közül, adománnyal: 417; adomány nélkül: 362 küldetett vissza, az időnként történt feljegyzés szerint; 3291-ről pedig, az illető megkeresett egyesek, vagy testületek tudhatják jól, hogy egyházunkat az azok felől való számadás kötelezettsége nem terheli. De midőn ezt jelzem, nem tennék eleget kötelességemnek akkor sem, ha megfedekezném arról, miről ev. reform. egyházunk egyik, fájdalom! már csak volt kimagasló alakja, néhai Nagy Péter erdélyi püspök, egyik gyönyörű beszédében emlékezik, hogy: annak, a ki jótéteményt fogad el, ha ha szive nem romlott, jól nem esik, ha meg nem köszöni. Legyen azért részemről, egyházunk és annak az esdő szózatot kibocsátott lelkésze nevében is, köszönet mondva e helyen is mindazon egyesek- és testületeknek egyenként és összesen, kik és a melyek az alakulás nehézségeivel küzdő resiczai ev. reform. egyház terheit erejükhez mérten emelni s kegyes adományaik küldése által tőlük telhetőleg elviselhetővé tenni igyekeztek. A könyörületes Istene fizessen meg nekik az ő könyörületesességük mértéke szerint! Távolság legyen tőlem, hogy midőn ezt kérem, könyörületlenséget kérnék a szeretet Istenétől azokra, kik, mert ők is nagy mértékben rá vannak a segélyezésre szorulva, az Ur kicsinyei egyikét, a — magasztos vallásfelekezeti és nemzetiségi hivatása (ha mások segélyezése mellett is) elkezdése és folytatása végett az első lépést megtett — resiczai egyházat, a könyörületes samaritanusként nem segélyezhették; hiszen sokan voltak ezek között is, kik egyebet nem adhatva, az ő szívök buzgó óhaját közölték s Isten segedelmét kérve, bátorságot adni igyekeztek a hitben és erőben

gyengének, hogy a nehéz küzdelemben ereje és bátorsága meg ne fogyatkozzék. Legyenek áldottak ők is ezért! De mig egyfelől kötelességszerűleg tudatnám azt is, hogy voltak többen, kik, — mert tán magok is segélyre vannak szorulva s azt meg nem nyerhették, keserű önmegadással lemondottak, — a nagyobb család fájdalmától megóvni óhajtván, azzal akarták előre készíteni az egyházat, hogy minden megjegyzés nélkül üresen küldték vissza a kérést: addig másfelől nem szabad kifejezést nem adnom a nagy fájdalom érzetének a felett, hogy voltak hitfelekezetünk tagjai között olyanok is néhányan, kik nem átalították a kicsinylés, ócsárlás, a gúny, sőt megrovás és dorgálás szavait intézni, a magasztos cél valósíthatása érdekében működő egyházhoz, szomorú bizonyosságul annak, hogy mai napság is vannak még, a magát kiválónak magyarnak nevező ev. ref. hitfelekezetnek is olyan tagjai, kik elfeledkezve a felebaráti szeretet nagy törvényéről, a helyett hogy segítenék, megcsúfolják a vérükből való szegényt s gyalázzal illetik annak Teremtőjét. Atyám, bocsásd meg nekik, mert nem tudják, hogy mit cselekesznek! Végül az egyház jövője érdekében nem mulaszthatom el konstátálni, hogy a kérést adomány nélkül visszaküldték nagy része, a közalapi segély igénybevételére utasította az egyházat; a közalap végrehajtó bizottságának tagjai pedig, kevés kivétellel nem fogadták el s a hol lelkesztanítói lakás, s isteni tiszteleti helyül is szolgáló iskola-teremre van szükség: a folyó évre is utalványozott 50 forinttal, négy év alatt, 230 frt segélyt, a megfelelő épületnek a helyi viszonyokhoz képest egy évi házhérére sem elégséges összeget utalványoztak a közalap pénztárából az egyháznak. Szinte hajlandóvá teszik az ez iránt érdeklődőt, hogy kérdezze: talán egyenesen azon cél szándékoztak volna munkálni, melynek megvalósulásáért a Krassó-Szörény megyében szerte mindenütt s bizony Resiczán és környékén is létező, más nemzetiségi és hitfelekezeti tulzók rajonganak s melynek közeledését már szinte s nagy örömmel látják: hogy az e megyében alakított harmadik ev. reform. egyház s vele együtt szintén harmadik tisztán magyartannyelvű elemi iskola halvaszületett. Örömmel hiszem, hogy nem ez volt a céljok; meg vagyok győződve, hogy ezt nem akarják s nem óhajtván; de lehetetlen azon aggodalomteljes meggyőződésnek is kifejezést nem adnom, hogy azért intézkedések eddig, ez eredmény bekövetkezését sietteti; mert, igaz ugyan, hogy a békés-bánáti nagytiszteletű egyházmegye, a részére utalványozott misszió alaphól évenként adott 200 frt segélylyel a lelkesztanító szegényes megélhetését biztosította, de kérdelem: mit ér a hivatálnok, ha nem lesz hely, a hol hivatalos kötelességét teljesíthetné? Tévesen értené szavaimat, ki ezekben a követelés hangjait hallaná megszólalni. Nem a követelés, nem is az elvett jótétemény kicsinylésének szavai ezek, hiszen én is tanultam már régen: elvett jókat ne fitymáld! hanem a régi és mindig igaz közmondás megmondolása adta ezeket tollamra: „néma gyermeknek anyja sem érti szavát.“ — Hogy tudhatná, hogy ha nem mondja őszintén s érthetőleg: mire van szüksége, mit kér s miként tudna segíteni szükségein? Megemlítve még, hogy ev. reform. egyházunk az adományozott összeget egy lelkesztanítói lakás s istenitiszteleti helyiségül is szolgáló iskola 8000 frt vételárának törlesztésére fordította s a hiányzó összeget kölcsön útján fedezte, melynek szinte 6000 forintnyi terhe nyomja az egyházat s teszi kétségessé fenmaradását s az érdeklődőket s az érdekelteket kimutatásom bevezető szavainak elfogultság nélküli méltatására kérve, kiváló tisztelettel

vagyok, Resiczán, 1893. április hó 25-ikén. Zöld József ev. református választott lelkesztanító. — A hozzánk érkezett adományok már a következők: Nagy András János, H.-M.-Vásárhely 5 frt, Kis Zsigmond ügyvéd, Szentes 2 frt, Búd-Szt.-Mihályi egyház 2 frt, Apai egyház 1 frt, Babarcsi egyház 1 frt, Kovács Lajos, n.-kőrösi lelkeszt 2 frt, Vinga városi előljáróság 1 frt, Tekci egyház lelkeszte 1 frt, Veres János, kaposvári lelkeszt 50 kr., Alsók sarkadi egyház 50 kr., Nagy igmándi egyház 1 frt 05 kr., Király Miklós gyűjtése Resiczán 32 frt, Csurgó város előljárósága 10 frt 95 kr., Szendi egyház, Garcsik István gyűjtése 3 frt, Czece község előljárósága 5 frt 50 kr., Debreczeni egyház 20 frt, Tisza-Nána község előljárósága 3 frt 20 kr., Zilahi lelkeszt Mogyorósi István 1 frt, Körös-Ladány község 5 frt, H.-M.-Vásárhelyi egyház 10 frt, Hajdu Szoboszlói egyház 9 frt 40 kr., Putnok város előljárósága 1 frt 40 kr., Nyir-Bátor község előljárósága 4 frt, Maros-Vásárhely város előljárósága 10 frt, Fogaras város előljárósága 6 frt, Körmöczbánya előljárósága 5 frt, Beresztelki egyház 1 frt, Nyitra város előljárósága 5 frt 30 kr., Sopron város előljárósága 5 frt, Ökörítő község előljárósága 5 frt 30 kr., Miskolcz város előljárósága 5 frt, Szeghalom község előljáróság 90 kr., Irinyi egyház 2 forint, Monor város 1 forint, Szent-Benedeki egyház 1 forint, Dr. Darányi Ignác ügyvéd 1 forint, Nagy-Ecsedi egyház 5 forint, Lepsényi egyház 2 forint 30 krajczár, Asztélyi egyház 1 frt 50 kr., Duna-mocsi egyház 2 frt, Debreczeni tanítói kar 2 frt, Öcsöd község előljárósága 5 frt, Gyoma község előljárósága 17 frt 65 kr., Könyves Tóth Mihály lelkeszt 1 frt, Técsői egyház 5 frt 30 kr., Nagy-Körös város 5 frt, M.-Sas község 2 frt, Erdei Ferencz Makóról 1 frt, Illés Sándor tanuló Resicza 50 kr., Vajkóczy egyház 1 frt 60 kr., Szathmár város 10 frt, Magyar feketehegyi egyház 1 frt, Paksi egyház 17 frt 65 kr., Kovács Ferencz H.-M.-Vásárhelyről 10 frt, Balaton udvari egyház 1 frt, Körösfői egyház 2 frt 90 kr., Békés város 14 frt 08 kr., Máramaros-Sziget város 4 frt 40 kr., Barkai egyház 2 frt, Gróf Valdeck Frigyesné 6 frt 50 kr., Hajdú-Nánás község 7 frt 93 kr., Bán Sámuel gyűjtése 23 frt, Laczka Sándor 1 frt, Fogarasi egyház 1 frt, Nagy-körösi tanítóképezde igazgatója 3 frt 95 kr., Vác város 5 frt, Zammer György teregovai csendőr őrsvezető 2 frt, Abonyi takarékpénztár 1 frt, Budapest város 50 frt, Sátoralja-Ujhely város 3 frt, Eperjesi bankegylet 5 frt, Eperjesi takarékpénztár 5 frt, Harasztosi egyház, Erdély 1 frt 45 kr., Félegyházi takarékpénztár 5 frt, Rév-Komárom város 26 frt 40 kr., Vésztő község 2 frt, Máramaros-szigeti népbank 10 frt, Gyomai takarékpénztár 2 frt, Beregmunkácsi takarékpénztár 5 frt, Nagy-sárosi gőzmalom 2 frt, Gáborjáni egyház 1 frt, Bönyi egyház 1 frt, Mákói lelkeszt, Vallen József 2 frt, Száraz-ajtai egyház 1 frt, Ó-Kanizsa város 5 frt, Pelsücz város 1 frt, Uj-Verbászi takarékpénztár 6 frt, Szathmári egyház 5 frt, Nagy-Becskek város 2 frt, Debreczeni takarékpénztár 5 frt, Monor kerületi takarékpénztár 5 frt, István gőzmalom Debreczen 6 frt, Bárándi egyház 5 frt, Aradmegye 3 frt, Kecskemét város 20 frt, Csendőr szárnyparancsnokság Sz.-Fehérvár 2 frt 50 kr., Kun-Szent-miklósi takarékpénztár 2 frt, Szentes város 25 frt, Körössy János tanító Makóról 2 frt 63 kr., Tassi ev. ref. egyház 14 frt, Juthi egyház 1 frt, Pilis-maróti egyház 1 frt, Ó-moraviczai tanítókar 1 frt 70 kr., Torontál-Vásárhely község 14 frt 57 kr., Mákói egyház 32 frt 30 kr., Szabad egyház szerkesztősége 5 frt 70 kr., Eger város 45 kr., Nagy-Bánya város 2 frt, Török-Szent-Miklós község 1 frt 40 kr.,

Nagykőrösi tanárikar 5 frt, Atyai egyház 2 frt, Komáromy Lajos mérnök, Szentés 2 frt, Lőrinczrévei egyház 60 kr., Csökmő község 1 frt, Magyarországi központi takarékpénztár 25 frt, Alföldi takarékpénztár Debreczen 1 frt, Karczagi népbank részvénytársaság 2 frt 10 kr., Szentési egyház 5 frt, Saápi egyház 1 frt, Hontvármegye 2 frt, Varga Lajos theologiai tanár S.-Patak 2 frt, Bencze Péter, tanító Szeghalom 2 frt, Nagy- és Kistornyai egyház 3 frt 10 kr., Nagy-Kanizsa város 10 frt 70 kr., Osztrák magyar I. általános tisztviselő egyesület 5 frt, Tisza-Füredi egyház 21 frt 84 kr., Turkevei egyház 2 frt, Tisza-Roff község 4 frt, Kézdi-Vásárhelyi takarékpénztár 2 frt, Kis várdai takarékpénztár 11 frt 50 kr., Moór vidéki takarékpénztár 5 frt, Szinerváraljai segély-egyesület 5 frt 50 kr., Mező-Berényi takarékpénztár 2 frt, Beregszász város 1 frt 20 kr., Kisujfalui egyház 1 frt, Komáromvidéki takarékpénztár 5 frt, Alsó-Kálósi egyház 1 forint 75 kr., Lád-Besenyői egyház 40 kr., Szilágy Cseh község előjárósága 3 frt 40 kr., Rima-Szombati takarékpénztár 3 frt, Csobalyi egyház 2 frt, 10 kr. Pávai egyház 3 frt 10 kr. Bieskei takarékpénztár 5 frt, 3-ik esendő 1-ő szárnyparancsnokság 6 frt 05 kr. Péderi egyház 2 frt 48 kr., Péczeli egyház 8 frt, Bokodi egyház 1 frt, Trencsén bááni takarékpénztár 5 forint, Debreczeni protestáns lap szerkesztősége 4 forint 06 krajczár, Tisza Nagy-Révi egyház 2 forint 50 krajczár, Varga Imre kisújszállási tanító 13 frt 15 kr., honvédelmi miniszterium 30 frt. (Folyt. köv.)

TARTALOM-JEGYZÉK: Jézusita fegyver hajdan és most. Dr. Szilágyi Mátyás. — Tanügy: Református tanári értekezlet. Szakács Mózes. — Közéletünk: Törvényjavaslat a vallásügyi miniszter. — Iródarabok: Tiszántúli egyházmenetli közgyűlés. Referens. — Adalékok egyháztörténelmünkhöz. Révész Kálmán ref. lelkész. — Külföldi apróságek. — Hírdetések.

Felölös szerkesztők és laptulajdonosok:
CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat

a halál által megüresedett *darnói* lelkésztanítói állomásra.

Fizetése: buza, fa, föld, tandíj, stóla, közalapi és rendes államsegélyben 500 frt.

A földek mindennemű adóját az egyházi pénztár fizeti.

Első évi fizetésének felét, a lakás, stóla és tandíj kivételével elődje özvegyével megosztani köteles.

A megválasztandó a szatmári egyházmegye lelkészi gyámintézetének kötelezett tagja.

Hivatalát az özvegygyel folyamatba tett egyesség sikerülte esetén a esonka év augusztus hó 1-jén; nem sikerülés esetén 1894. áprilisban foglalja el.

Pályázati határidő junius 15-ig, mely időig a pályázati kérvényeknek nt. Szarka Boldizsár úrhoz Vetés, u. p. Szatmár kell beküldetniök.

Debreczen, 1893. május 31.

KISS ÁRON

püspök.

Pályázat.

A *debreczeni* ev. ref. egyház ezennel pályázatot hirdet a felsőbb leányiskolai igazgatónői állásra. A választandó igazgatónő javadalmazása: ezer frt készpénzfizetés, benlakás az intézet épületében, mosatáson kívül teljes ellátás az internátusban a növendékekkel együtt évenként tíz hónapon át; kötelessége az ez idő szerint 25 növendék befogadására szervezett internátus minden gondján kívül a felsőbb leányiskolai tanfolyamon évenként tíz, legfeljebb tizenkét órán való tanítás, egyéb kötelességeire nézve a felsőbb leányiskolai szervezet az irányadó, mely az egyházi irodában a hivatalos órák alatt bármikor megtekinthető s annak ide tartozó része kívánatra meg is küldetik. Az igazgatónői állásra csupán ev. ref. vallású, polgári iskolai tanításra képesítő oklevéllel bíró férjetlen nők pályázhatnak, kik kellően (keresztlevéllel, oklevéllel, szolgálati bizonyítvánnyal) felszerelt kérvényeiket f. évi július 15-én délután 5 óráig nt. Kiss Albert lelkész s igazgatótanács elnökhöz adják be vagy küldjék el.

Debreczen, 1893. május 22-én tartott presbyteri közgyűlésből.

Kiss Áron
püspök, mint lelkész-emök.

Simonffy Imre
királyi tanácsos, főjegyző.

Somogyi Pál
főjegyző.

Pályázat.

A *debreczeni* ev. ref. egyház ezennel pályázatot hirdet az újonnan szervezett vallástanári állomásra, melylyel a felsőbb leányiskolában és főreáliskolában a vallástán körébe tartozó tudományoknak hetenként 24 órán való tanítása van összekötve. Javadalmazás ezer frt készpénzfizetés és kétszáz frt lakbér. Pályázhatnak theologiai akadémiát jeles eredménnyel végzett és lelkészi oklevéllel bíró egyének, kik kellően (theologiai akadémiái tanfolyam elvégzéséről szóló bizonyítvánnyal, lelkészi oklevéllel, eddigi szolgálatról szóló bizonyítvánnyal és keresztlevéllel) felszerelt kérvényeiket f. évi július 15-én esti 5 óráig nt. Némethy Lajos lelkész úrhoz adják be vagy küldjék el. A vallástánár egy próba-évre választatik, de ez idő elteltével kellő tanítási eredmény felmutatása esetén állandósítatik.

Debreczen, 1893. május 22-én tartott presbyteri közgyűlésből.

Kiss Áron
püspök, mint lelkészelnök.

Simonffy Imre
királyi tanácsos, főjegyző.

Somogyi Pál
főjegyző.